

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XIII. 1926.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1926.

Nederlandsche Proefmunten van 1800.

Het vertrek van Stadhouder WILLEM V naar Engeland en de herschaping van ons land in een Bataafsche Republiek bracht weinig of geen verandering te weeg in ons muntwezen. Op de munten van Gelderland, Holland, West-Friesland, Utrecht, Zeeland en Overijsel bleef men met munten doorgaan, welke stukken denzelfden beeldenaar vertoonden als de vóór 1795 vervaardigde. Toch was de Secretaris van Financiën, J. J. A. GOGEL, er op bedacht door het invoeren van een nieuwen standpenning te trachten meer eenheid in het muntwezen te brengen en het groot aantal munthuizen te verminderen, waardoor een belangrijke bezuiniging verkregen zou worden.

De hier volgende bijzonderheden omtrent het muntwezen hier te lande tusschen de jaren 1798 en 1801 zijn hoofdzakelijk geput uit het archief van den oud-minister GOGEL, berustende in het Algemeen Rijks-Archief te 's-Gravenhage¹⁾.

11 April 1798 had GOGEL zich gewend tot den Utrechtschen muntmeester G. J. L. DU MARCHIE SARVAAS, met verzoek hem te willen adviseeren omtrent het munt-

¹⁾ *Aanwinsten* 1909. XIII. No. 13.

wezen en wel voornamelijk over het invoeren van een nieuwen standpenning.

30 April zond SARVAAS zijn „nadere remarques” hierover in ¹⁾. Hij deelde mede, dat de muntmeesters hier te lande niet meer in staat zijn, om conform hunne instructiën en ordonnantiën het muntwezen waar te nemen, daar het muntmateriaal (goud en zilver) zoodanig in prijs is gestegen, dat niemand het meer ter munten kan leveren tegen den bij de instructie vastgestellten prijs. Hierom heeft dan ook het land de halve slychat ²⁾ en de kosten voor de helft der benoodigde turf, kolen, smeltkroezen, enz. op zich genomen. De hooge prijs van het zilver veroorzaakte het uitvoeren van het groote zilvergeld (voornamelijk drieguldenstukken), die bij massa's werden versmolten, niettegenstaande de verbodsbepalingen.

Hij stelt nu voor te laten munten den Nieuwen Bataafschen Gulden, in cours houdende 20 stuivers en een nieuwe gouden munt, die den gouden Ridder moest vervangen, ter waarde van twintig gulden.

Beide munten, zoowel de zilveren als de gouden, zouden een iets lager gehalte hebben dan de thans in omloop zijnde stukken, terwijl het gewicht iets hooger zou zijn.

Als tot den invoer van die voorgestelde munten zou worden overgegaan, behoefde men niet meer bevreesd te zijn voor den uitvoer van gouden en zilveren munten, daar dit dan niet meer zou loonen en vertrouwde de

¹⁾ Bijlage I.

²⁾ Sleyschat is het recht dat aan den Staat moest worden voldaan voor het aanmunten van ieder Mark goud of zilver.

muntmeester, dat de toevoer van numerair hier te lande zou toenemen.

De bedenkingen, die zeker wel gemaakt zouden worden tegen het verminderen van het allooi van den standpenning, tracht hij te ontzenuwen door een drietal „remarques”, terwijl hij „tot meerder bewijs . . . een Extract van al de Instructien beneevens een accurate berekening van het Intrinsique onzer Spetien zedert A° 1606 tot heeden, om te doen blijken, dat de Spetien zig van tijd tot tijd naar de Cours van t zilver hebben gereguleert”, bij zijn rapport voegt.

Dit stuk werd 10 Mei 1798 aan den essayeur-generaal I. P. BEEKMAN gezonden met verzoek er zijn meening over te willen mededeelen. Ook BEEKMAN was door GOGEL verzocht zijn opinie ten beste te willen geven wat er bij de „veranderde ordre van zaken” verricht moest worden ten opzichte van het muntwezen.

In een 15 Mei 1798 aan GOGEL ingeleverd rapport ¹⁾ dringt BEEKMAN aan zorg te dragen, dat de hier te lande geslagen gouden en zilveren munten niet worden uitgevoerd en versmolten, maar binnen de grenzen worden gehouden. Korten tijd te voren was de prijs van het zilver zóó gestegen, dat bij het smelten van een zak guldens (600 stuks) 16 à 18 gulden voordeel te behalen was, terwijl hij klaagt dat van het in 1795 opgebrachte goud en zilver, dat tot munt geslagen was, zóó weinig stukken meer in omloop zijn en dat deze dan nog haast uitsluitend bestaan uit gebiqueteerde of uitgewogene en te ligte munten. Er bleef dus volgens zijn meening, die ook gedeeld werd door DU MARCHIE SARVAAS, „geen ander

¹⁾ Bijlage II.

middel over, dan om een nieuwe standpenning in te voeren en die meer evenredig aan de verhoogde cours van het zilver en goud te doen zijn, als wanneer de winzucht geen reden zal vinden om de gemunte spetie te smelten of uit te voeren”.

Verder stelt hij voor om het aantal munthuizen, dat tot heden vijf bedroeg, op drie te brengen. Deze zouden dan zooveel mogelijk in de buurt van de plaats waar de meeste speciehandel plaats had, n.l. Amsterdam, gevestigd moeten worden, en geeft hij in overweging de munt te Utrecht te behouden, de West-Friesche munt van Enkhuizen naar Hoorn en de Hollandsche van Dordrecht naar Rotterdam te verplaatsen. Aldus zou „de distantie van Amsterdam beter zijn geobserveerd als thans en het den koopman onverschillig zal zijn in welke munt hij laat werken”.

Ook omtrent het aan te stellen personeel: muntmeester, essayeur, smidmeester, muntgezellen en stempelsnijder-generaal met assistent geeft hij uitgebreide adviezen en voegt bij zijn memorie concept-instructies voor deze dignitarissen. De post van wardijn wenscht hij te laten vervallen en diens werkzaamheden aan den smidmeester op te dragen. Met het rapport, door Du MARCHIE SARVAAS uitgebracht, kan hij zich in hoofdzaak geheel vereenigen.

Bij een „Nadere Memorie”, in Juni 1798 door BEEKMAN AAL GOGEL ter hand gesteld, stelt hij dezen voor te doen aanmunten:

Een zilveren penning, gangbaar voor 40 stuivers, een dito voor 20 stuivers, een dito voor 10 stuivers, een dito voor 5 stuivers, een dubbele en een enkele stuiver, een gouden standpenning van 20 en een dito van 10 gulden.

Voor al deze stukken geeft hij het allooi en gewicht op en het loon, dat de muntgezellen zullen ontvangen, terwijl hij fraaie teekeningen van de door hem voorgestelde zilveren munten bij zijn „Memorie” voegt. Dit zijn:

1. Stuk van 40 stuivers. De Nederlandsche Maagd, in den rechterhand de op een staak geplaatste vrijheidshoed houdende, legt de linker op een liggend boek, op den rug gemerkt *DE WET*, dat op een met eikeloof versierd altaar geplaatst is. Omschrift: *BATAAFSCHE REPUBLIEK*.

Keerzijde: Binnen een krans van eikeloof: 40 *ST.*, omschrift: *EEN EN ONDEELBAARHEID*.

Plaat II. 1.

1a. Andere voorzijde voor het Stuk van 40 stuivers in details: kleeding der Nederl. Maagd, staak en hoed, vorm van het altaar afwijkende, terwijl de Maagd met den arm rust op een boek, op het plat gemerkt *DE - WET*, dat op het altaar staat, ook de letters van het omschrift zijn grooter.

Plaat II. 1a.

2—6. Stukken van 20, 10, 5, 2 en 1 stuiver. Zelfde voorstelling als op plaat II. 1., maar met andere waarde aanduiding binnen den krans.

Plaat II. 2—6.

Op de 2 en 1 stuiverstukken is de Nederlandsche Maagd niet afgebeeld, het heeft echter zonder twijfel in de bedoeling gelegen om het beeld ook in het veld der voorzijde aan te brengen. Het omschrift rond den eikenkrans op de keerzijde is niet aangebracht. De vervaardiger van deze fraaie teekeningen is niet bekend.

Deze „Memorie” met de bijgevoegde teekening zond GOGEL aan den oud-muntmeester der provinciale Munt

te Utrecht, den bekenden medailleur J. G. HOLTZHEY met verzoek er zijne meening over te willen zeggen, die daarop eerst in een kortén niet-officieelen brief van 16 Augustus 1798 aan zijn „Mede Burger en Neev”, later in een officieel rapport van October 1798 ¹⁾ advies uitbrengt. In eerstgenoemd stuk verklaart hij zich van de noodzakelijkheid om „bij deese Staats-Regeling tot eenen Nieuwen Stand-penning over te gaan” volkomen overtuigd, maar de voorstellingen der nieuw te vervaardigen munten kunnen hem minder bevallen. De figuur op de voorzijde toch heeft te veel overeenkomst met de thans in omloop zijnde standpenningen en hij vreest, dat dit verwarring zal veroorzaken. Verder komt het hem voor dat, nu men toch overgaat tot het invoeren van een nieuw muntstelsel, het beter is om de voorstelling op de munten te vernieuwen „en zig niet meer aan dat oude best ²⁾), dat zo lang en zo dikwijls in haaren wispeltuurigen aard zig heeft laten schofferen verslaven”.

Om een voorbeeld te geven van een fraaie nieuwe munt „gelijk onse bontgenoot onse Zuster de france republiq gedaan en ons voorgegaan heeft en wel in een verheeven smaak voorgegaan”, voegt hij bij zijn brief de explicatie van „de Nieuwe France Kroon van A°. 1793” ³⁾.

¹⁾ Bijlage III.

²⁾ Dit is de Nederlandsche Maagd, die sedert 1680 op vele onzer zilveren munten voorkomt.

³⁾ Deze, door AUGUSTIN DUPRÉ vervaardigd, stelde volgens het decreet van 20 April 1790 voor „le génie de la France devant un autel, et gravant sur des tables le mot CONSTITUTION, avec le sceptre de la raison désigné par un oeil ouvert à son extrémité. Il y aura à coté de l'autel un coq, symbole de la vigilance, et un faisceau,

Fransche Kroon 1793, waarop HOLTZHEY zich geïnspireerd heeft voor de teekeningen zijner proefmunten.

Bij zijn antwoord voegt hij schetsen voor de nieuw te vervaardigen munten in plaats van de door BEEKMAN voorgestelde, terwijl hij GOGEL ernstig in overweging geeft om niet over te gaan tot het verminderen van het allooi en de verhooging van den cours der nieuw in te voeren standpenningen.

In zijn officieel rapport wijt hij het feit, dat de munten niet kunnen bestaan, het land en de provincie op groote kosten jagen en den uitvoer van ons goud en zilver, niet aan den hoogen cours van het muntmateriaal, maar aan de veelheid der munthuizen, het ontbreken van genoegzaam muntmateriaal en ook aan de muntmeesters zelf, die hunne instructies niet steeds hebben nagevolgd, het goud dat aan de markt kwam tot hooger prijs dan de officieel vastgestelde inkochten en door onderlinge concurrentie voor bijna geen loon werkten. Hierdoor zijn zij genoodzaakt geworden den lande den halven slyschat „af te bedelen” of bij hunne

emblème de l'union et la force armée. De keerzijde verbeeldde, volgens het decreet van 5 Februari 1793 (3 frimaire an II) la valeur de la pièce au milieu d'une couronne de chêne. Zie: M. BERRY. *Etudes et recherches sur les monnaies de France* pl. LXXVIII. 8.

aanstelling vooraf te conditioneeren, waartoe de eene provincie voor, de andere na zich bereid verklaarden, teneinde hare Munt boven de andere bestaande te doen floreeren, waardoor 's lands rechten verkort werden.

Verder dringt ook hij aan op het opheffen der verschillende munthuizen en het oprichten van een enkele Munt, die te Amsterdam gevestigd moest worden.

De bij het voorloopig rapport van 16 Augustus 1798 gevoegde ontwerp-schetsen voor de nieuwe munten „een ontwerp in scriptis met de ordonnantie in schetsen eene nette tekening mag het niet genoemd worden, de Tijd was te kort voor het tegenwoordige”, heb ik niet teruggevonden, ze zullen denkelijk weg zijn geraakt. Uit een fragment van een ongedateerden brief van HOLTZHEY blijkt, dat hij heeft gezonden schetsen voor de voor- en keerzijde van gouden munten van 14, 7 en 5 gulden en van zilveren van 60, 20 en 10 stuivers. Deze vertoonden op de voorzijde alle den gevleugelden jongeling bij een altaar staande, met het omschrift vrij door de Wet, zooals afgebeeld op pl. III. 4., en op de keerzijde „een Eykenkrans waar binnen de Waarde van het stuk gesteld is, 14, 7 en 5 Gls, 60, 20, 10 st. tot omschrift Bataafsch Gemeenebest. Onder aan: het . . . Jaar”.

HOLTZHEY heeft zich dus geheel geïnspireerd op den zoo zeer door hem bewonderden Franschen Kroon, ook daar die gevleugelde gestalte en het altaar waarop de wet. Voert de Fransche munt tot omschrift *règne de la loi*, HOLTZHEY's omschrift luidt: Vrij door de wet, de keerzijde van beide munten hebben de waarde aanduiding binnen een krans, en de naam van het land tot omschrift.

Hoogst waarschijnlijk heeft HOLTZHEY nu spoedig na het inleveren van zijn concept-teekeningen de stempels gesneden voor de benoodigde zilveren munten, denkkelijk om GOGEL het effect te laten zien, dat de stukken zouden maken.

Wij beschrijven deze proeven aan het slot van dit opstel.

Bewaard is verder gebleven een copie van een brief van GOGEL aan HOLTZHEY, dien wij hieronder laten volgen:

Geachte Medeburger!

Volgens onse afspraak dunkt mij, dat de voorzijde der Goude Stukken van f 20, 10 en 5, de zilveren van 60, 20 en 10 stuivers zoude kunnen bevatten de beschermengel van het bataafsche volk, onder de gedaante van een gevleugelden Jongeling, staande naast het voetstuk eener colom, zettende met de eene hand de phrygische Muts der Vrijheid op een gesloten boek, op dit voetstuk leggende, en houdende met de andere in eene kloeke houding een Speer of Lance (in plaats van de pijl!) in het verschiet eene opgaande zon. Omschrift (nader op te geven) in de afsnede 1800.

Op den spiegel van het voetstuk: Een scheeps-anker, waarom een dolphyn is geslingert.

Op de tegenzijde een Eikekrans, waarin de waarde van het stuk. Omschrift: bataafsch Gemeene best.

Onderaan het 5de Jaar.

de grote van nevensgaande tekening, welke behoudens de verandering van de pijl in een Lans

of speer en het weglaten van de krans om de muts wenschte gevolgt te hebben, de muts mag wel iets duidelijker zijn, de krans wat los en luchtiger als de tekening, de 5. 2. en 1 Stuiver Stukjes.

Voorzijde (5 Stuiver Stukjes) zoude te vol zijn met de voorige figuur, dus wenschte ik wel een schets te hebben.

Voorzijde 2. en 1 Stuivers Omschrift bataafsch Gemeenebest. 1800. Tegenzijde, een eikenkrans, waarin de waarde. Onderaan het 5de Jaar, de groote als bijgaande tekening.

De ducaat. Voorzijde een geharnast man, zonder de zeven pijlen (het omschrift zal ik nader opgeeven).

Tegenzijde een eikenkrans, waarin een opschrift

den Rijksdaalder en Ducaton. (nader af te spreken).

Verzoeken inmiddels zo veel hiervan te laten aftekenen als kan, salvo het andere invullen.

Tweede Idee.

Op de standpenning of 20, 10, 5, 3, 1 Gl. en 10 s. op de voorzijde het figuur van de ¹⁾

¹⁾ Het hier ontbrekende woord is in het handschrift onleesbaar, denklijk zal er beeld of figuur hebben gestaan.

der hollandsche vlag, zijnde een vrouw en een liggende. Leeuw etc.

Omschrift nader te bepalen, tegenzijde als vooren.

Ook dit Ideé verzoeken te doen afbeelden, doch vooreerst slechts ééns om het effect te zien.

dit spoedig bezorgende zal mij aangenaam zijn.

Uw D. W. Mede Br.

GOGEL.

Ik wenschte wel eenig onderscheid in de groote van den Rijksdaalder en Driegulden te hebben, is dit mogelijk anders blijft het volgens Uwe tekening — het goud is zo goed.

Na het ontvangen van dezen brief zijn door HOLTZHEY veranderde teekeningen ingediend, en vond ik deze in het Muntkabinet van 's-Rijks Munt te Utrecht. De door GOGEL beloofde nadere opgaven der omschriften voor den dukaat; de voorstellingen voor den Rijksdaalder en Dukaton schijnt HOLTZHEY te hebben ontvangen, ten minste het is mogelijk *alle* door hem ingeleverde teekeningen voor de gouden en zilveren munten terug te brengen, we laten ze hieronder volgen.

1. Ontwerp voor een Twintigguldenstuk.

Voorzijde: Het naar links gekeerde zittende beeld der Vrijheid, in de rechterhand de op een speer geplaatste vrijheidshoed houdende, die door den Nederlandschen leeuw omkneld en bewaakt wordt, houdt in de linkerhand een schild, waarop een roedenbundel, waar boven de vrijheidshoed. Omschrift: VRY DOOR DE WET.

In de afsnede 1800 ¹⁾).

Keerzijde: Binnen een eikenkrans 20 g^l. Omschrift:
BATAAFSCHE GEMEENE BEST. HET 6DE JAAR.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht ²⁾),
blz. 19, No. 2. Plaat III. 1.

2. Ontwerp voor een Tienguldenstuk.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij No. 1,
maar met 10 g^l binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 20, No. 3. Plaat III. 2.

3. Ontwerp voor een Vijfguldenstuk.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij Nos. 1
en 2, maar met 5 g^l binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 20, No. 4. Plaat III. 3.

Volgens het oorspronkelijke plan van HOLTZHEY zouden alle gouden munten en ook de zilveren van 60, 20 en 10 stuivers dezelfde voorstelling vertoonen (de gevleugelde jongeling bij het altaar, zooals op onze plaat III. voorkomt) en zooals dit bij de Fransche munten eveneens het geval was. Ik vermoed, dat hij hier later van is teruggekomen, en toen deze teekeningen voor de nieuwe gouden geldstukken heeft ingeleverd.

¹⁾ Deze teekening is geïnspireerd op de Médaille de Confiance de 2 Sols, te Parijs uitgegeven door MONNÉRON in 1792 (Zie BERRY pl. LXXVI. 2). De door de vrijheidshoed gekroonde roedenbundel, symbool van eendracht en kracht, wordt aldus ook op de Fransche Kroon van 1793 gevonden.

²⁾ *Catalogus der gouden en zilveren specien, geslagen in het tijdvak van het Bataafsch Gemeenebest, het Koninkrijk Holland en het Fransche Keizerrijk. 1795—1813. (door L. W. A. BESIER). Utrecht 1885.*

4. Ontwerp voor een Zestigstuiverstuk.

Voorzijde: Staande genius, in de rechterhand een speer houdende, plaatst met de linker den hoed der vrijheid op het boek der nieuwe staatsregeling, dat op het altaar geplaatst is. Het altaar is versierd met een scheepsanker, waardoor een dolfijn geslingerd is. Op den achtergrond de opgaande zon. In de afsnede 1800. Omschrift: VRY DOOR DE WET.

Keerzijde: Binnen een eikenkrans 60 s^r. Omschrift: BATAAFSCH GEMEENE BEST. HET 6DE JAAR.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 20, No. 5. Plaat III. 4.

5. Ontwerp voor een Twintigstuiverstuk.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij No. 4, maar met 20 s^r binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 20, No. 6. Plaat III. 5.

6. Ontwerp voor een Tienstuiverstuk.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij de Nos. 4 en 5, maar met 10 s^r binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 20, No. 7. Plaat III. 6.

Deze teekeningen (Plaat III. Nos. 4—6) vervangen de door HOLTZHEY oorspronkelijk ingeleverde schetsen, hij heeft hierbij rekening gehouden met de door GOGEL gemaakte bedenkingen.

7. Ontwerp voor een Gouden Dukaat.

Voorzijde: Staande geharnaste man, in de rechterhand een opgeheven zwaard houdende, in de linker een

schild, waarop een roedenbundel, waar boven de vrijheidshoed ¹⁾). Omschrift: IN LEGE LIBERTAS. In de afsnede: A° LB VI° (Anno libertatis VI°).

Keerzijde: Binnen een eikenkrans MO · AUR — AD LEG — REI PUBL — BATAVAE. Daaronder 1800.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, No. 8. Plaat III. 7.

8. Ontwerp voor een Dukaton.

Voorzijde: Geharnaste man, naar rechts rijdende met zwaard in de rechterhand. Omschrift: VRY DOOR DE WET. In de afsnede 1800.

Keerzijde: De Vrijheid, in den rechterhand de op een staak geplaatsten vrijheidshoed houdende, met den linker rustende op een altaar, waarop het wetboek geplaatst is. Aan de andere zijde van het altaar de Nederlandsche leeuw, houdende in zijn rechter klauw de nieuwe Nederlandsch-Bataafsche vlag, en met de linker rustende op het altaar, dat versierd is met een scheepsanker, waardoor een dolfijn geslingerd is. Omschrift: BATAAFSCHE GEMEENEBEST. In de afsnede: HET 6DE JAAR.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, No. 9. Plaat IV. 8.

De voorzijde komt vrijwel overeen met de voorstelling van den geharnasten ruiter, op de oude Dukatons voorkomende.

De keerzijde vertoont eene vrij getrouwe afbeelding van het zegel van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, afgebeeld in *Vervolg van Loon*. X. pl. LXXXVIII. B. (blz. 458).

¹⁾ Ook dit symbool is aan de Fransche Kroon van 1793 ontleend, het bevindt zich in het veld der voorzijde.

9. Ontwerp voor een Rijksdaalder.

Voorzijde: Zelfde voorstellingen als bij No. 7.

Keerzijde: Zelfde voorstellingen als bij No. 8, maar het omschrift luidt: MON. ARG. REIPUBL. BATAVAE. In de afsnede 1800.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, No. 10. Plaat IV. 9.

10. Ontwerp voor een Vijfstuiverstuk.

Voorzijde: Twee uit de wolken gestoken handen, die een speer, waarop de vrijheidshoed geplaatst is, vasthouden.

Keerzijde: Binnen een eikenkrans 5 s^r.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, No. 11. Plaat IV. 10.

11. Ontwerp voor een Tweestuiverstuk.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij No. 10, maar met 2 s^r binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, no. 12. Plaat IV. 11.

12. Ontwerp voor een Stuiver.

Zelfde voorstellingen op beide zijden als bij de Nos. 10 en 11, maar met 1 s^r binnen den krans der keerzijde.

Cat. Munt-Kabinet van 's Rijks Munt te Utrecht,
blz. 21, No. 13. Plaat IV. 12.

Op de proeven van de 5, 2 en 1 Stuiver zijn geen omschriften aangebracht, ik vermoed, dat het voor-nemen van HOLTZHEY geweest is, op de keerzijden dezer

stukken hetzelfde omschrift te plaatsen als op het 10 Stuiverstuk¹⁾).

3 Mei 1799 leverde nu het Uitvoerend Bewind van de Bataafsche Republiek aan de Eerste Kamer eene memorie in, om met 1 Januari 1800 alle munthuizen te sluiten en slechts één Nationale Munt te laten bestaan, die te Amsterdam gevestigd zou worden, den zilveren driegulden op den voet en het allooi zooals die tot heden is en nog wordt geslagen tot standpenning te verklaren en ten slotte te doen slaan:

In goud: de dukaat, als negotiepenning, een penning van f 20 als standpenning, een penning van f 10, een penning van f 5.

In zilver: de driegulden van 60 stuivers, als standpenning, de gulden van 20 stuivers, de halve gulden van 10 stuivers, de ducaton tot drie en zestig stuivers, als negotiepenning, de rijksdaalder als negotiepenning en verder als payment: vijf, twee en een stuiversstukken en koperen duiten. Zoowel de gouden als de zilveren stukken zouden worden geslagen naar het zelfde gewicht en allooi, volgens de wetten tot heden bestaande. Verder vermeldt de memorie „dat wij beter geoordeeld hebben, bij eene nieuwe inrichting de nieuwe Specien zoo veel mogelijk te bepaalen tot zoodanige somma, als best zich onderling verdeelen, en de verwisseling

¹⁾ Volledigheidshalve vermelden wij nog, dat de *Cat. van het Munt-Kabinet van 's Rijks Munt* op blz. 19 onder No. 1 beschrijft ontwerp-teekeningen van twee verschillende voorzijden en een keerzijde voor een 40 Stuiversstuk der Bataafsche Republiek; de heer BESIER schrijft, dat ze „wellicht” van de hand van GEORGE KOCKERS, graveur der Munt in Zeeland, zijn.

gemakkelijk maken, waartoe de decimaal of tiende verdeeling het meeste geschikt is" ¹⁾).

Aan het slot wordt eindelijk medegedeeld „zullende inmiddels, en dadelijk na dat zoodanig besluit ter onzer kennisse zal zijn gekomen, voortgaan met het doen vervaardigen des Beeldenaars, met het ontwerp der Huishoudelijke inrichting eener algemeene Munf, de Instructie des Muntmeesters, en wat verder daartoe behoort”.

HOLTZHEY'S advies was dus nagenoeg gevolgd en schreef deze in Juni aan GOGEL dat hem „de memorie over het muntwezen zeer bevalt, het is duidelijk genoeg voor die het vatten en begrijpen willen, ik hoop maar dat het spoedig tot een besluit zal kunnen gebragt worden, want om gereed te worden om met 1800 te beginnen te munten, kan ik niet zien dat mogelijk is”.

Op eenige punten maakt hij nog enkele bemerkingen.

Dit voorstel werd door de Eerste Kamer in handen gesteld van eene Commissie, bestaande uit de leden G. SCHIMMELPENNINCK, J. DACOSTA ATHIAS, J. VAN HAEFTEN, A. J. VERBEEK en B. TEN POL, die 16 Juli 1799 een uitvoerig rapport inleverden ²⁾, geheel in den geest van

¹⁾ Van deze decimale verdeeling was GOGEL een warm voorstander. In zijn Archief worden bewaard eenige brieven, begin 1800 door hem gewisseld met den heer G. J. PALTHE, den schrijver van het in 1800, zonder vermelding van den naam van den schrijver, uitgekomen werkje: *De tientallige verdeling der nieuwe Maten en Gewigten, zo als die involge de Staatsregeling zal worden ingevoerd . . . op de eenvoudigste en klaarste wijze beschreven, en derzelver nuttigheid aangetoond, door een Liefhebber der Wiskunde. Amst. J. A. CRAJENSCHOT. z. j.*

²⁾ *Dagverhaal der handelingen van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks* V. blz. 573.

het voorgestelde. Zij deelen mede, dat zij „het onderzoek van zoo een gewigtig onderwerp . . . niet alleen op haar eigen kennis en wetenschap (die in dit vak zeer gering is) heeft laten aankomen, neen, maar om met genoegzaamen grond over de gemelde voordragt van het Uitvoerend Bewind te kunnen oordeelen, deswegens de consideratien van deskundige Vaderlanders heeft ingewonnen”. Aangedrongen wordt verder, dat de eene Munt, die te Amsterdam zal moeten worden opgericht, alleen voor rekening van de Bataafsche Republiek geëtablisseed wordt, en op haar kosten wordt bestuurd. Het gouvernement heeft derhalve te bepalen het voordeel dat de munt zal genieten boven de kosten van den muntslag, door haar wordt de muntmeester aangesteld tegen een vast jaarlijks salaris, onverschillig of er veel of weinig gemunt wordt, ook de andere ambtenaren en werklieden, aan de munt verbonden worden door haar benoemd.

Met dit rapport kon de Eerste Kamer zich 8 Aug. 1799 vereenigen, en werd het daarbij voorgeslagen Concept-Besluit gearresteerd¹⁾, terwijl de bovengenoemde Commissie verzocht werd een nadere voordracht uit te brengen „betrekkelijk de plaatsing van de Nationale Munt en de daartoe te cipendeeren kosten” en omtrent een voorstel van den Representant DAENDELS „of niet de oude Ryksdaalder, even gelijk de nieuwe, als een Negotie Penning in betaaling behoorde te kunnen gegeven en genomen worden, op zoodanigen voet als uitgeever en ontfanger met elkander zullen overeenkomen” en ten slotte over het door den Represen-

¹⁾ *Dagverhaal* V. blz. 669.

tant-LEEMANS gedaan voorstel „betreklijk den tijd, dat de thans bestaande Specien als nog in omloop blijven”.

Bij hun rapport, gedateerd 31 Januari 1800 ¹⁾ stellen zij voor „dat zes maanden, na dat dit besluit zal zijn bekrachtigd zullen zijn vernield alle Munten, thans in de verschillende Steden en voormalige Gewesten bestaande. Dat de Zeeuwsche Rijksdaalder, zes Maanden na de Publicatie deezes, niet anders zal gangbaar zijn, dan tegen 52 stuivers, en zijne gedeelten naar advenant, zullende dezelve, na evengemelden tijd van zes Maanden, tot geen hooger Prijs, anders dan bij wederzijdsche overeenkomst, in betaaling kunnen worden gegeven of behoeven te worden aangenomen Dat er in het vervolg niet meer zal bestaan, dan eene Nationale Munt, werkende voor rekening van de Bataafsche Republiek, welke zal worden geplaatst in Amsteldam”.

Verder bevat het besluit het doen aanmunten van de gouden en zilveren munten en de duiten, in de memorie van 3 Mei 1799 voorgesteld en nadere bepalingen omtrent de waarde der oude in omloop zijnde munten.

Dit besluit wordt aldus genomen en 14 Febr. 1800 ter bekrachtiging aan de Tweede Kamer toegezonden ²⁾, nadat eene kleine redactie is aangebracht. In hare zitting van 19 Febr. benoemde de Kamer de representanten H. H. VITRINGA, WENTHOLT en C. VAN LENNEP om haar van advies te dienen ³⁾, die bij een uitgebreid rapport wel vele „bedenkingen” tegen het voorstel hadden, maar toch „op grond van alle de bovengemelde

¹⁾ *Dagverhaal* VII. blz. 435.

²⁾ *Idem* VII. blz. 478.

³⁾ *Idem* VII. blz. 508.

consideratiën, vermeenen, U lieden de bekrachtiging van het onderhavig Besluit der Eerste Kamer, in alle deszelfs deelen en leden, te moeten aanraden" ¹⁾).

Ter vergadering van de Tweede Kamer van 3 Mei 1800: „wordt het Rapport met 10 tegen 9 stemmen verworpen en mits dien het besluit der Eerste Kamer niet bekrachtigd" ²⁾).

De redenen van niet bekrachtiging, die 9 Mei 1800 in de Eerste Kamer werden bekend gemaakt ³⁾ luiden:

De Tweede Kamer van het vertegenwoordigend lichaam des Bataafschen volks;

Overwegende, dat vermits de staatsregeling niet voorschrijft, dat er slechts eene eenige munt voor de geheele Bataafsche Republiek zijn zal en dat dus niets dan het belang van den Lande, hetzij in het commerciewezen, hetzij in het crediet van 's lands muntslag en muntwezen eene verandering zoude kunnen vorderen, waarbij de munten die thans bestaan, zouden worden vernietigd en naar eene enkele plaats overgebracht en er geen berekend bewijs is bijgebracht, geen plan, geene instructie, geene huishoudelijke directie is voorgesteld, waaruit dat belang blijkbaar zoude zijn, of beoordeeld zoude kunnen worden;

Overwegende, dat eene enkele munt voor de geheele Bataafsche Republiek niet genoegzaam

1) *Dagverhaal* VIII. blz. 308.

2) *Idem* VIII. blz. 335.

3) *Idem* VIII. blz. 367.

zoude kunnen wezen, om zooveel werk te verrichten, als noodig zoude kunnen zijn;

Overwegende, dat zoo er maar eene munt bestaat, bij mogelijke ongevallen van brand het land in het geheel zonder munt zoude kunnen wezen, en er alzoo eene stagnatie in dat werk voor geruimen tijd zoude kunnen ontstaan;

Overwegende, dat de commercie niet schijnt geleden te hebben door den afstand der tegenwoordige munten van Amsterdam, en die stad met zoovele van 's lands établissements bevoordeeld is, dat het billijk is, wanneer zulks kan geschieden, andere steden met diergelijke te bevoordeelen, en dus 's lands munt in eene andere der aanzienlijke steden van ons vaderland te plaatsen; te meer, wijl in sommige nu reeds eene munt bestaat;

Overwegende, dat het bouwen van eene geheel nieuwe munt en alles wat daartoe behoort, zooals hetzelfde voor eene enkele munt in het groot zal moeten worden gemaakt, eene aanzienlijke somme zal kosten, en de gemeente van Amsterdam thans reeds met zeer groote schulden is bezwaard;

Overwegende, dat het meerder voordeel, dat er zoude gelegen zijn in deze fabriek geheel voor rekening van het land te laten werken, zoude moeten gezocht worden in de winsten, welke de muntmeesters anders voor zich genoten, spruitende uit eenen aanhoudenden ijver, behartiging, oplettendheid en bezuiniging van tijd en materialen, en de ondervinding van alle tijden heeft geleerd, dat het werk, dat voor 's lands

rekening geschiedt, met minder ijver en met minder behartiging en bezuiniging wordt verricht, dan dat, bij hetwelk particuliere administrateurs geïnteresseerd zijn, en het dus te vreezen is, dat het drijven van deze fabriek voor 's lands rekening eer schadelijk zal bevonden worden;

Overwegende, dat er alsdan ook eene vrij aanzienlijke kapitale somme van den lande zoude moeten worden bestemd, om specie in voorraad te hebben tot gerief van de commercie, en het Land ook door het dalen van het muntmateriaal aan schade zoude kunnen zijn blootgesteld;

Overwegende, dat het zeer bedenkelijk is, of tijd en omstandigheden in dit oogenblik zulk eene groote onderneming aanraden;

Overwegende, dat de staatsregeling de tien-deelige verdeeling in munte en gewichte gebiedt, en het dus ook oirbaar zoude zijn, eene nuttige inrichting in de munt specie te observeeren, waaraan noch de zilveren standpenning, noch de koperen munt voldoet;

Overwegende, dat er ook dient gezorgd te worden, om te gemoet te komen aan het vooroordeel, waarmede de Buitenlanders door eene langdurige gewoonte voor zekere Bataafsche muntspeciën zijn vooringenomen, die zij de voorkeur geven in ontvang voor goederen, die hun uit deze Landen met specie worden betaald;

Overwegende, dat naar dien het besluit zegt: dat zes maanden nadat het besluit zal zijn

bekrachtigd, zullen zijn vernietigd alle munten thans in de verschillende steden der voormalige gewesten bestaande, en het niet wel mogelijk is, dat alles binnen dien tijd kan gereed zijn tot het in werking brengen der nieuwe nationale munt, het land volgens dit Decreet zich zonder munt zoude bevinden, bekrachtigt het nevensgaande Besluit *niet*.

Dit stuk werd nu weder aan de Commissie van advies ter hand gesteld. Deze leverde ter vergadering van 1 Juli 1800 hun rapport in¹⁾, waarin zij slagen vele der gemaakte bedenkingen te ontzenuwen en ten slotte verklaren: „En hiermede alle de redenen van weigering door de tweede Kamer aangevoerd zijnde, opgenomen en, zo wij meenen genoegzaam gerefuteerd hebbende, zouden wij, thans ten advise overgaande, van oordeel zijn: Dat deeze Kamer niet behoorde te berusten in de redenen van weigering der tweede Kamer, maar zich conformeerende met dit Rapport, het zelve als de tegenbedenkingen deezer Kamer in zich bevattende . . . aan de tweede Kamer te zenden, met en benevens dit Rapport, en alle de stukken daartoe betrekkelijk, *in originali*”.

Ter vergadering der Tweede Kamer van 4 Juli 1800 wordt de zaak alsnu op nieuw in behandeling genomen²⁾ en verklaarden „²/₃ der presente Leden om in de redenen van weigering te persisteren, en wordt mitsdien het besluit der eerste Kamer andermaal onbekrachtigd terug gezonden”³⁾.

1) *Dagverhaal* IX. blz. 5.

2) *Idem* IX. blz. 75.

3) 8 Juli werd nu het bovengenoemde Decreet en alle er op

Nu kon een zoodanig afgekeurd voorstel bij geene der beide Kamers in overweging worden gebracht dan na verloop van een jaar, zoodat deze zaak althans voorloopig voor afgedaan moest worden beschouwd.

Het is te begrijpen, dat dit ongelukkige verloop een groote teleurstelling voor HOLTZHEY was: op zijn hoogen leeftijd had hij zich zeer veel moeite gegeven, naar zijn beste weten raad verstrekt en onvermoeid geijverd om de op te richten Munt te Amsterdam geplaatst te krijgen. Reeds in October 1798 had hij voorgesteld deze in de Gasthuiskerk aldaar te vestigen, terwijl hij in September 1799 aan GOGEL mededeelt, dat hij te Amsterdam „het latynsche school en de gasthuiskerk bezien heeft om de Munt te plaatsen, de eerste vindt hij te bekrompen, de tweede „zeer applicabel” ¹⁾.

Toen dan ook in Juli 1800 de nieuwe Commissie uit de Eerste Kamer gevormd werd, die ten doel had een nieuwe voordracht betreffende het muntwezen op te maken en hem in Juni van het volgend jaar namens GOGEL verschillende voorstellen omtrent de nieuw in te dienen voordracht ter adviseering waren toegezonden,

betrekking hebbende stukken in handen gesteld van eene Commissie, door de Eerste Kamer benoemd, ten einde een nieuwe voordracht te kunnen opmaken. (*Dagverhaal* IX. blz. 97). Ter vergadering van 24 Juli 1801 leverde de Commissie een rapport in. Door de ontbinding van het Vertegenwoordigend Lichaam en de constitutie op 27 October 1801 van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, werd dit rapport 17 December 1801 gesteld in handen van Thesaurier-generaal en Raden van Financiën om te dienen van advies. Er is echter nimmer uitvoering aan gegeven.

¹⁾ 31 December 1799 bood de Municipaliteit van Amsterdam een „Locaal aan, het welk tot een Generaale Munt zoude kunnen worden geappropriëerd”.

schreef hij dezen bij het terugzenden der stukken, dat hij „die zaak al uit mijn hoofd gezet (had), met voorneemen mij er niet verder meede te vermoeyen, ziende dat het Moriaanen wasschen is. Na mijn inzien! zijn alle de redenen van wijgering door de tweede kamer uitgebragt duidelijk gerefuteerd en de ongefundeerdheid daar van aangewezen”. In de nieuw in te leveren voordracht ziet hij geen heil. „Ik vraag”, gaat hij voort, „zal nu (bij die nieuwe voordracht) van meet af aan alles wederom moeten verhaald worden en de informatien door eenige Leden bestrijders van het zo duidelijk gedemonstreerde plan bij geschooren, ongeschooren smousen en andere eigen belang zoekers genoomen, weder laten voordraagen en bediscuteeren? of begeerd men alles volledig uitgewerkt te zien, op het onzekere, of er een of meerdere munten zullen zijn en waar te plaatsen? Waarde medeburger!, hiertoe kan ik mij niet verledigen, want eene halstarrige wijgering is niet onmogelijk dat wij te verwagten hebben, waarom dan meerder Tijd onnoodig en geld van het Lieve Vaderland verspild? de partijschappen blijven tot nu, en wie weet hoe lang nog duuren. Zo men bij de Tweede Kamer niet *kan* of *wil* begrijpen dat de *Eenheid* in deezen, *het onkostbaarste* voor het *Bataafsche gemeenebest*, en de plaatsing van de *Munt in Amsterdam Noodzaaklijk* en *nuttigste* is, zo voor de *Commercie* als ter verzeekering eener geregelde werking, minder frauduleus als voorheen en de muntmeester als Amtenaar beschouwd doet voor zijn eige risico werken, waartoe zijn loon volgens zijn instructie voldoende is, of zijn moet, en deeze principale articulen niet eerst tot eene vaste basis worden gesteld, en volledig

gedecreteerd, ben ik niet voorneemens mij in deze affairen in te laten”.

Zoo waren dus alle zoo goed bedoelde plannen op niets uitgelopen, en eerst onder LODEWIJK NAPOLEON zouden de meeste worden uitgevoerd: één munt, die te Utrecht zou blijven gevestigd, tot dat de nieuwe te Amsterdam gereed zou zijn, en een muntstelsel, in hoofdzaak zoo als in 1798 was voorgesteld ¹⁾.

De herinnering aan de samenwerking van den agent van financiën J. J. A. GOGEL en den bejaarden medailleur J. G. HOLTZHEY ²⁾ wordt echter bewaard door de ontwerp-teekeningen der munten, in 's Rijks Munt te Utrecht voorhanden en door het bij de verzamelaars van Nederlandsche munten bekende stel „proefmunten”, die vervaardigd zijn door HOLTZHEY, in samenwerking met zijn adjunct, den later zoo bekenden stempelsnijder DAVID VAN DER KELLEN, waarvan wij de beschrijving laten volgen.

1. Drie Gulden. Voorzijde: EEN EN ONDEELBAAR STERK. Gevleugelde jongeling (de beschermengel der Bataafsche Republiek), naast een altaar, in de linkerhand een pijl houdende, met de rechterhand plaatst hij den hoed der vrijheid, die met eikeloof gesierd en door zonnestralen omgeven is, op het boek der nieuwe staatsregeling, dat op het altaar ligt. Het altaar is versierd met een scheepsanker, waardoor een dolfijn geslingerd

¹⁾ Zie *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* I (1914). blz. 1.

²⁾ HOLTZHEY was in 1729 te Amsterdam geboren, in 1801 dus 72 jaren oud.

is. Op den achtergrond de opgaande zon. In de afsnede 1800.

Keerzijde: BATAAFSCH GEMEENEBEST. 'T 6 JAAR. In het veld, binnen een krans van eikeloof: $\frac{3}{G_L}$

VERKADE pl. 191. 1. *Cat. veiling* JOH. W. STEPHANIK (1904). pl. XII. 5252.

Zilver, 31.5 gram. 42 m.M. Kon. Penningkabinet.
Plaat V. 1.

2. Gulden. Afslag van de keerzijde, de stempel voor de voorzijde is niet vervaardigd.

Zelfde voorstelling als bij den driegulden, maar met $\frac{1}{G_L}$ binnen den krans.

VERKADE pl. 191. 2. *Cat. veiling* JOH. W. STEPHANIK (1904). pl. XII. 5253.

Zilver, 10.5 gram. 33 m.M. Kon. Penningkabinet.
Plaat V. 2.

3. Halve Gulden. Afslag van de keerzijde, de stempel voor de voorzijde is niet vervaardigd.

Zelfde voorstelling als bij den driegulden en den gulden, maar met $\frac{10}{St.}$ binnen den krans.

VERKADE pl. 191. 3. *Cat. veiling* JOH. W. STEPHANIK (1904). pl. XII. 5254.

Zilver, 5.2 gram. 28 m.M. Kon. Penningkabinet.
Plaat V. 3.

4. 5 Stuivers. Voorzijde: EEN EN ONVERDEELD STERK. Een altaar, waarop het boek der nieuwe staatsregeling geplaatst is, dat door den met eikeloof gesierden vrijheidshoed gekroond wordt. Het altaar, dat door zonnestralen beschenen wordt, is versierd met een scheeps-

anker, waardoor een dolfin geslingerd is. In de afsnede: 1800.

Keerzijde: Zelfde voorstelling als bij de voorgaande munten, maar binnen de krans $\frac{5}{\text{St.}}$

VERKADE pl. 191. 4. *Cat. veiling* JOH. W. STEPHANIK (1904). pl. XII. 5255.

Zilver, 4.1 gram. 25 m.M. Kon. Penningkabinet.
Plaat V. 4.

5. 2 Stuivers. Zelfde voorstelling als de 5 Stuivers, maar met $\frac{2}{\text{St.}}$ binnen den krans der keerzijde en met 'T 5 JAAR in het omschrift.

VERKADE pl. 191. 5. *Cat. veiling* JOH. W. STEPHANIK (1904). pl. XII. 5256.

Zilver, $\frac{2}{2}$ gram. 20 m.M. Kon. Penningkabinet.
Plaat V. 5.

De driegulden, gulden en halve gulden zijn geslagen op plaatjes van de munten dier waarden tot heden in gebruik, opdat zij dezelfde grootte en hetzelfde gewicht zouden hebben, de oude voorstellingen werden verwijderd, maar zijn nog gedeeltelijk zichtbaar gebleven.

Van den driegulden bestaat een proef in lood, in details afwijkende van het op pl. V, No. 1 afgebeelde exemplaar, het beeld op de voorzijde is zonder gordel verder zonder de opkomende zon op den achtergrond en zonder stralen rond den vrijheidshoed, die op het altaar geplaatst is. Ook is de pijl, die het beeld in de hand houdt kleiner. De keerzijde is geheel gelijk aan die van het op pl. V, No. 1 afgebeelde exemplaar.

Lood, 42 m.M. *Cat.* JOH. W. STEPHANIK (1904) No. 5257.

Deze proef, het exemplaar uit de verzameling JOH. W. STEPHANIK, werd uit de in November 1925 door de firma J. SCHULMAN gehouden muntveiling onder No. 844 door het Kon. Penningkabinet aangekocht; door oxyde heeft het stuk echter te veel geleden om het te kunnen afbeelden.

De bij VERKADE pl. 191. 1—5 van deze munten gegeven afbeeldingen zijn vervaardigd naar cartonnen afslagen, die zich in zijn muntverzameling bevonden; de door hem afgebeelde voorzijden van den Gulden en den Halven Gulden zijn echter fantasie, zij zijn nimmer vervaardigd.

De graveur ASSCHER, te Amsterdam werkzaam omtrent het midden der 19de eeuw, maakte, vermoedelijk naar VERKADE's afbeeldingen, zeer weinig geslaagde op koper gegraveerde nabootsing van het volledige stel. Op de stukken van 5 en 2 stuiver veranderde hij het woord ONDEELBAAR in ONVERDEELD. In den Cat. veiling JOH. W. STEPHANIK (1904) worden deze stukken, die als curiositeiten te beschouwen zijn, onder de Nos. 5264—5269 beschreven, zij bevinden zich thans in het Kon. Penningkabinet.

Van de zilveren munten zijn slechts zeer enkele afslagen gemaakt, en zijn tot heden slechts 3 volledige stellen bekend. In 1850, toen de door den oud-minister J. J. A. GOGEL nagelaten verzameling munten te Amsterdam verkocht werd, werd een stel, in den Catalogus onder Nos. 234—238 beschreven, voor f 530 door den Amsterdamschen verzamelaar OTTO KEER aangekocht. Bij den verkoop van diens verzameling te Amsterdam in 1858 (Cat. Nos. 2230—2234) werd het voor f 405 aangekocht voor den heer W. E. RIJNBENDE.

Diens verzameling werd in 1890 geveild en beschrijft de catalogus onder No. 2144 dit stel. De heer JOH. W. STEPHANIK werd voor f 725 eigenaar er van.

Toen deze laatste, kort voor zijn overlijden in 1904 zijn verzameling munten liet veilen, werd het stel voor f 1810 opgehouden, doch den dag na de veiling door den eigenaar voor f 1500 aan het Kon. Penningkabinet aangeboden.

Een tweede stel werd in de tweede veiling der verzameling J. J. A. GOGEL, in October 1855 te Amsterdam gehouden, onder de Nos. 430—434 aangekocht voor Dr. G. MUNNICKS VAN CLEEFF. In den catalogus der 2de veiling van diens rijke munt- en penningverzameling Januari 1862 gehouden, wordt het onder Nos. 2241—2245 beschreven en aangekocht voor f 511 door den heer J. A. VÖLCKER. Toen diens munt- en penningverzameling in 1888 onder den hamer kwam, werd het onder de Nos. 1719—1723 in den veilingcatalogus beschreven en door den heer J. SCHULMAN voor f 710 voor buitenlandsche rekening aangekocht. Thans maakt het deel uit van eene bekende Nederlandsche verzameling.

2 Decemter 1909 werd een derde volledig stel, eveneens afkomstig van minister GOGEL, dat tot heden in diens familie bewaard was, bij FRED. MULLER EN CO. verkocht. De veilingcatalogus vermeldt de munten onder No. 1256 en maakte men voor de afbeeldingen gebruik van de oude cliché's uit den veilingcatalogus JOH. W. STEPHANIK van 1904. De engel op de voorzijde van den drie gulden toch uit de verzameling STEPHANIK was door verschuiven van het muntplaatje gedeeltelijk dubbel afgeslagen, hetgeen op de afbeelding zeer duidelijk te

zien was, terwijl het thans aangeboden exemplaar geheel zuiver was gestempeld. De 5 munten werden te zamen voor f 730 verkocht. Dit zelfde stel werd in den catalogus der verkooping door J. SCHULMAN, 19—22 Dec. 1910 gehouden, onder de Nos. 2802—2806 beschreven en op plaat XI afgebeeld. Het werd voor Amerikaansche rekening voor f 2100 aangekocht.

Dit stel was geborgen in een lederen étui, waarin een papier met de beschrijving der munten door den medailleur J. G. HOLTZHEY geschreven en door dezen aldus aan GOGEL toegezonden, gelijk hij dit ook later, in 1806, gedaan heeft met de onder zijne leiding vervaardigde proefmunten van LODEWIJK NAPOLEON¹⁾.

De heer M. SCHULMAN had de welwillendheid van deze beschrijving tijdens een verblijf in Amerika een afschrift voor mij te maken, dat hieronder volgt:

Proeve voor Stand-en-Payment-Munten A°. 1800.

Op de voorzyde vertoont zig de Bescherm Engel
van het Bataafsch gemeene best in
eene freie gedaante naast een Altaar,
hebbende in zyn uitgestrekte Regterhand
een Pijl! aangezien de vereenigde
Provintien weleer door 7 Pylen afgebeeld
welkers punten gelyk ook haare,
belangen uit een liepen, zij nu tot
de Eenheid overgaande de 7 Pylen
tot een gebragt, voortaan een doel
hebben zullen, en meerder bestand
zyn tegen aanvallen van buiten

¹⁾ *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* I (1914). blz. 31.

en onrustige bewegingen binnens-
 -lands, die ze menigmalen het
 vaderland op den oever
 des verderfs gebragt hebben
 met zyn andere hand plaatst hy den hoed der
 [burgelyke
 vryheid met Eijkeloof vercierd op een boek /
 [de nieuwe
 Staatsregeling / op het altaar liggende, in welke
 altaar gebeiteld is, het kenmerk van behoudenis
 der zeevarende zynde een Scheepsanker, waar
 door een Dolfijn geslingerd gezien word aangezien
 wy ons behoud aan de zeevaard, en negotie
 verschuldigd zyn, met het omschrift
 Een en Ondeelbaar Sterk
 aan de Horizont een Helder opkomende
 Zon, die een aangenaame dag voorspelt
 onder in de afsnede 1800.
 op de tegenzijde, een Eijketak tot een krans
 gebogen, waar in de waarde van de munt
 geplaatst en tot omschrift
 Bataafsch Gemeenebest
 en onder aan t 6de jaar, dat is der
 Vryheid.

Een vierde volledig stel is bij mijn weten niet voor-
 gekomen; van de 10, 5 en 2 Stuivers zijn mij nog
 enkele losse exemplaren bekend. In het muntkabinet
 van 's Rijks Munt te Utrecht bevinden zich de 5 en
 2 Stuivers. Van alle munten bestaan verder nog afslagen
 in verguld en grijs carton, door J. G. HOLTZHEY ver-
 vaardigd, deze schijnt voor zich zelf geen stel te hebben

behouden, het wordt ten minste niet vermeld in den catalogus zijner in 1809 verkochte munt- en penning-verzameling ¹⁾).

De executeuren zijner nalatenschap leverden 20 Februari 1809 aan het Ministerie van Financiën in de in de nalatenschap gevonden stempels „voor het geprojecteerde muntwerk in den jaere 1800”; volgens de bijgevoegde lijst waren het:

Twee stempels voor de f	3.—.—
Een d°	„ „ „ 1.—.—
Een d°	„ „ „ — 10.—
Twee d°	„ „ „ — 5.—
Twee d°	„ „ „ — 2.—

De stempels werden aan den waardijn van 's Rijks Munt te Utrecht ter hand gesteld, maar zijn daar niet meer aanwezig.

Ten slotte vermelden wij nog dat van dit stel afslagen voorkomen met behulp van in deze eeuw vervaardigde valsche in het buitenland gemaakte stempels geslagen.

's-Gravenhage.

A. O. VAN KERKWIJK.

¹⁾ *Catalogus van eene fraaye verzameling zoo van Anticque als Moderne Medailles, Legpenningen, Munten, Rariteiten ec. Alles bijeen verzameld en nagelaten door Wjlen den Heere JOHAN GEORGE HOLTZHEY alle welke aan de meestbiedende publiek. Verkogt zullen worden op Dingsdag den 28sten Maart 1809 te Amsterdam, ten huize van CAREL DANIEL MEERHOFF, Castelein in het Oude Zyds Heeren Logement.*

BIJLAGE I.

Geachte Medeburger!

Ter voldoening aan de afspraak met U, op den 11^e April l.l. betrekkelijk het Muntweezen gehouden, heb ik tans de Eer eenige nadere remarques aan U te supediteeren, zo met opzigt tot het Muntweezen, als wel voornaamlijk wegens het invoeren van eenen Nieuwen Standpenning: Aangaande het eerste, heeft de onder-vinding genoegzaam geleerd, dat de M^t. M^{rs}. van deeze Republieq, buiten de mooglykheid zijn geraakt, om conform hunne Instructie & ordonnantien het muntweezen waar te nemen; om reeden dat het muntmateriaal (Zilver en Goud) zedert dien tijd zodanig in prijs geaugmenteerd is, dat niemand in staat was, om het, tot de bij instructie bestemde prijs, ter munt te leveren (gelijk nader blijken zal). dit is dus Oorzaak, dat het Land bij vervolg van tijd, het halve Slyschap, mitsgaders het dragen van de helft in de consumable gereedschappen, als Turf, Koolen, Kroezen enz. heeft op zig genomen, welke allernoodzaaklyke Keus vereischt werd, om de volkomen ondergang en vernietiging van onzen muntslag te prevenieeren, vernits niemand zal kunnen beweeren, dat zonder dat Soulaas, een eenige Munt konde blijven werken. Wie dog was sints een reeks van jaaren in staat, om zilver van 10. peñ. 10¹/₂ gr. tot f 23 : 18 te leveren. zo als de Instructie van 17 Aug: 1659 bepaald, of van 11 peñ. tot f 25 : 2. gelijk die van May 1694 dicteert: dus is aan de hooge prijzen van 't Muntmateriaal alleen toe te kennen, dat de M^t. M^{rs}. boven hunne Instructie hebben moeten excedeeren, en 't Land aan M^t. M^{rs}. daar voor eenig toe baat hebben geaccordeert. Ofschoon uit de berekening blijkt, dat oudtijds conform de Instructie, en dus zonder adsistentie van 't Land 'de munten favorabeler konde werken als thans op den tegenwoordigen voet. Het is wijders ook aan die verhoogde prijzen van Zilver en Goud toe te schrijven het Veralenieeren, 't zij door smelten of door 't uitvoeren van de Standpenningen,

daar de zak Guldens tot $f\ 25 : 12$ per Mark fijn $f\ 600 : 1^{37/48}$ St. uitmaakt, ende gemiddelde Cours van 't Silver gedurende de Jaaren 1793 & 1794 (volgens Memorie van Raaden en Generaal M^{rs}. van 18 feb. 1794 aan de toenmaailigen Staaten ingeleeverd) op $f\ 25 : 18$ à 19 St. genoteerd staat, is het niet zeer te verwonderen, dat de haatzucht een aanzienlijk deel van onze enkelde en wel voornaamlijk van onze drie Guldens (hoe zeer bij placaten op zwaare Straf verboden) het Land ontruikt, versmolten of vervoerd heeft, en vermits de prijzen vant zilver zeedert langen tijd van $f\ 25 : 8$ tot $f\ 25 : 16$ st. in tranquile tijden kan berekend worden, blijft het gevaar om van tijd tot tijd, onze standpenningen te zien verminderen nog daaglijks te duchten, waarom de vrijheid neeme aan U in overweeging te geeven, of niet een nieuwe standpenning voegzaam zoude kunnen worden ingevoerd, waar toe het teegenwoordig tijdstip een allergeschiktste geleegenheid geeft.

Indien (b.v.) de nieuwe Bataafsche Gulden in cours houdende 20 st. in den gewigte wordt bepaald op 6 Eng. $27^{1/2}$ Aas houdende in alloy 10 pen. $18^{1/2}$ grijn en gecalculeerd het zilver op $f\ 26$. het Mark fijn, dan zoude de zak van $f\ 600$. (weegen M. 25. 5. 15. 20 à 10 p. $18^{1/2}$ gr.) bedraagen $f\ 600. 5^{5/12}$ St. hetgeen dus wel een vermindering in den alloy dog ook een vermeerdering in 't gewigte geeft, en 't welk op de 1000 M. ruym 1 M. met de teegenswoordige Guldens meerder is.

Het is met opzet, dat de prijs van 't zilver hier op $f\ 26$. bepalen daar deese differentie boven de ordinaire cours van 't zilver 6 à 8 St. verscheeld, en het meer dan waarschijnlijk is, dat toen in A^o. 1694 de Guldens zijn ingevoerd, ook die Calculatie even zo veel, boven de toen in zwang zijnde Cours is gebuteerd, ten minste de Instructie van dat Jaar toond allerklaarst, dat het Silver op Guldens in die tijd tot $f\ 25 : 2$. konde geleeverd worden.

Zo verre mij bewust is, is er na den Jaare 1606 geen verandering, nog in alloy, nog in Gewigt van den gouden Rijder gemaakt, en men kan dus aan dezelve Oorzaak, als van 't zilver, naamlijk de hooger prijs, toekennen, dat ook die Standpenning zeer schaars in ons land te vinden is; Weshalve (onder verbeetering) meede in Consideratie geeven, om een Nieuwe Penning in te voeren, in gewigte houdende 9 Eng. $4^{18/27}$ aas à 21 Kar: $6^{1/2}$ gr. met 10 p.e. opgeld, waarvan de waarde dus op $f\ 20$. en $1/2$ St. zoude

uitkomen, dus ook vermindering in alloy maar ook een groote vermeerdering in 't gewigt. Welke Munte even gelijk oudtijds de goude Rijders alleen ten voordeelen en op Speciaal bevel van den Lande zoude moeten gewerkt worden.

Onder de voordeelen, die deese Nieuwe penningen zoude opleeveren, is onder anderen, dat het Numerair in ons Land aanmerklijk zoude vermeerderen, en dat men niet behoefde te vreezen, dat het land van zijn contanten zoude worden beroofd, en derhalve teegens den Uitvoer van Spetien geen Voorziening behoefde te gebruyken, door welke voorziening, gelijk teegenswoordig al de munten genöegzaam stilstaan; ofschoon mooglijk sommige Speciehandelaars van Contrary gevoelen zullen zijn, blijft het echter een algemeene waarheid, dat een belemmerde Uitvoer ook een bekrompen toevoer veroorzaakt, en het dus zeer te wenschen is, dat wegens dien Uitvoer zoodanige Schikkingen zullen worden gemaakt, als de belangen van 't Land en het nut voor de Commerce het meest bevoordelijk zijn.

Daar intusschen er mooglijk gevonden worden, die het verminderen van het alloy der Standpenning als strijdig met de belangen van de Commerce en Schadelijk voor de Wissel zullen trachten voor te wenden, zij het mij vergunt eenige remarques daar omtrent voor te dragen:

1. Wat invloed kan onze Standpennig in 't bizonder op buytenlandse Wissel ooit hebben, daar onze Rijders, nog Guldens, nimmer buyten 't Land mogte worden gevoerd.

2. Ziet men niet daaglijks in de Koopsteeden, zelfs door Cassiers, Wissels van buitenlands getrokken, houdende te betaalen . . . Guldens Hollands Courant, invorderen, zonder dat de Ontfanger er een enkele Gulden bij geniet, maar zig met Sesthalve, Schellingen, agt en twintige en meer soortgelijk voldaan rekent, ofschoon die spetien, immers bijna meer als 1 p.c. minder waardig zijn.

3. Zou de Wissel buitenlands zig bepaalen, naar onze intrinsique geld vermogen, of na de Uitwendige waarde van ons geld? is het eerste waar, dan blijft de vraag, wat zoude de intrinsique Waarde door elkander van onze Spetien zijn, zo ze alle gesmolten wierd? is het niet zeer te vreezen, men in dat geval, onze imaginaire grootheid, al vrij important, zoude zien vermindert.

Heeft het nadeel aan de Wissel gedaan, toen men A°. 1659 de cours van de Nederl. Rijksdaalder met 3 Stuyvs en de Leeuwen-daalders met 2 Stuyv. heeft verhoogd? Is niet de Zilverre ducaat in 1659 op 10 p. 10 $\frac{1}{2}$ gr. bepaald, naderhand in A°. 1699 ook $\frac{1}{2}$ grijn vermindert, gelijk ook ter zelve tijd de Schellingen en dubbelde Stuyvers 2 grijn in den alloy minder wierden geordonneert, gelijk meede de drie en Enkele Gulden, in de tijd van 5 jaaren, van 1694 tot 1699, $\frac{1}{4}$ grijn zijn gereduceert.

Of nu alle die veranderingen van Onze Spetien, zo als die in Cours gangbaar zijn gesteld die nadeelige Invloed op de Wissel heeft gehad, welke door sommige werde voorgewent, zoude zeer bezwaarlijk te bewijzen zijn: dit altans komt ons genoegzaam waarschijnlijk voor, dat onze voorzaaten de Spetien, in evenreedigheid naar de toen plaats hebbende Cours van 't Zilver gereguleerd hebben, en derhalve oordeelen wij, het reduceeren der Standpenning evenreedig naar de tegenswoordige Waardy van het Muntmateriaal, als niet Schaadelijk voor de wissel; Waarom dan ook de Goude & Zilverre ducaat geen verandering behoeven te ondergaan maar op deszelfs alloy en gewigt bepaald blijven, om reeden dat die rijzen en daalen na de prijzen van 't zilver en goud, zo dat de Rijksdaalder of Zilverre ducaat ruym 6 p.c. en dus tot 53 st. is geweest, toen het zilver f 26:8 was en de ducaat, toen het goud 14 à 16 per cent opgeld deed tot f 5.10. à 15 cours had.

Tot meerder bewijs van het gezegde zal ik de vrijheid neemen ten slotte hier bij te voegen, een Extract van al de Instructiën beneevens een accurate berekening, van het Intrinsicque onzer Spetien zedert A°. 1606 tot heeden, om te doen blijken, dat de Spetien zig van tijd tot tijd, naar de Cours van 't zilver hebben gereguleerd.

Terwijl eindelijk, om het gezegde niet weder te herhaalen, vryelyk een yder durve noodigen, die zoude willen bewijzen, dat de Munte teegenwoordig nog in staat zoude zijn, om volgens Instructie te kunnen werken of zonder dat het Land dezelve blijft adsteeren, gelijk ook eenen vrijmoedig inviteere, die het verminderen van 't alloy der standpenning, *evenreedig naar de gewoone cours van 't Munt materiaal*, als nadeelig voor de wissel zo sterk tragten voor te wenden, daar niet begripen kan, wat

het een buytenlands Comptoir kan baaten, of de Gulden 18, 20 of 22 Stuyv. in reële waarde doet, daar hij doch *volgens Placaaten*, die Penning in Natura nooit bekomen kan.

Enkelde mogelijk, die teegens het Verminderen van de Standpenning zich het meeste aankanten, en dat als schadelijk voor de Wissel uyt krijten, zullen misschien meer fortuin gemaakt hebben om in deeze tijden, langs weegen, die voor ijdereen niet open staan, Ondanks placaaten, het Zilver en Goud, zo gemunt als ongemunt na buyten te voeren, welke laage praktijk bij 't invoeren der Nieuwe Standpenning, bij vervolg geheel onbruikbaar word, Kortom eeven zo min als de 10 Schelling stukken en daalders onze buytenlandse Wissel immer hebbe geïnfecteerd, eeven zo min, is het met reeden te verwagten, dat een penning, die in Waarde die stukken zeer te boven gaat, zulk een nadeel kan veroorzaaken, daar die penning in gewigt en alloy, alle de bij ons gangbaare Spetie (except het gering getal van wigtige Drie en enkele Guldens, dat nog voorhanden is) zeer verre overtreft.

Hier meede, zo ik hoope, eenigzints aan Uwe verwagting te hebben voldaan, zal ik mij bevljtigen om met alle yver de belangens der Munten te behartigen, die ik nevens mijn Persoon aan Uwe attentie aanbeveel, terwijl met alle gevoelens van hoog-aechting mij noeme

Geachte Meedeburger!

U zeer dienstvaardige Meedeburger

G. J. L. DU MARCHIE SARVAAS.

Utrecht 30 April
1798.

BIJLAGE II.

Memorie van den Essayeur-Generaal van 's Lands Munten ten betooge dat de veranderde ordre van zaaken vereischt, dat er zo in het getal der munten als in de beampften der zelve eene aanmerkelijke verandering worde daargestelt, en dat ter voorkoming van den uitvoer van Standpenningen, dezelve ten opzichte hunner intrinsique

waarde meer evenredig aan den thans gewoonen en zedert jaaren aanmerkelijk gereezenen cours van het zilver en goud moeten worden gebragt, aan den Agent der Finantie van de Bataafsche republiek overhandigd den 15 Mey 1798.

Daar het ontwerp van Staats-Regeling nu onlangs door het bataafsche volk is aangenoomen, en daar door alle provintiaale betrekkingen op het muntwezen zyn vervallen zal het noodzakelyk zyn, dat in dat vak ook die eenheid van Bestuur worde ingericht, waardoor de meeste oeconomie kan werden betracht, en de Commerce zo veel mogelyk bevoordeelt en gefaciliteert, mitsgaders gezorgd dat de geslagene wordende standpenningen binnen 's Lands worden gehouden en de circulatie van geld spetie hier door bevorderd, welk laatste point vooral van het uiterste gewicht is, en in alle opzichte de attentie van het Gouvernement meriteert, daar de ondervinding heeft geleerd dat de zwaarste straffen daar tegen gestatueert, zulks in geen en deelen heeft kunnen beletten.

De ondergetekende reeds by eene vorige promemorie opgegeeven hebbende, hoe voor het vervolg naar zyne gedagten de opper directie over het muntwezen, ten meesten menage van den Lande zou kunnen worden ingericht zal zich daartoe voor zoo veel dit aangaat refereeren, en alleen voor zo veel het eerste point betreft by deeze opgeeven, hoe veel munten er binnen de republiek zoude behooren te weezen, de plaatsen waar als meede het nodige getal van geëmployeerden, mitsgaders den voet op welke die zouden moeten fungeeren, en daar by voegen eene korte berekening van het waarschyynlijke voordeel dat daar uit voor het Land zal koomen te resulteren, en voorts ten opzichte van het tweede point, naar zyn inzien aantoonen de noodzakelykheid die er is, om ter voorkooming van den uitvoer van Standpenningen, dezelve op een meer evenredigen voet met den verhoogden cours van de spetie brengen wat nu het eerste point aangaat het getal der munten, het welk tot hier toe uit vyf bestaan heeft zou gevoeglyk op drie kunnen worden gebragt, ten einde behoorlyk de Negotianten in den Spetie handel te kunnen gerieven, en daar door de emulatie onder de Muntmeesters gaande te houden, om behoorlyk aan derzelver ver-

plichting te voldoen, en de Negotie niet afhankelijk te maaken van den Muntmeester, het welk dikwerf het geval zou worden indien er maar ééne munt was, dewijl dan den eenen Negotiant boven den anderen door den Muntmeester zou kunnen worden geprefereert en bevoordeelt.

Omtrend de plaatsen waar dezelve het gevoeglykst zouden kunnen worden behouden of opgericht, komt naar de gedachten van den ondergetekenden voor al in aanmerking dat men dezelve zo veel mogelyk in de nabuurschap bragt van die plaats alwaar de meeste Spetiehandel plaats heeft, namelyk Amsterdam waarom hij ondergetekende zou vermeenene, dat die van Utrecht zou kunnen worden behouden, die van Enkhuyzen naar Hoorn, en die van Dordrecht naar Rotterdam zou kunnen worden verplaatst, wanneer de distantie van Amsterdam beter zou zyn geobserveerd als thans, en het den koopman onverschillig zal zyn in welke munt hy laat werken, daar het tegenwoordig door den onevenredigen distantie zeer gemakkelyk kan gebeuren dat die geene welke genoodzaakt zyn door het veelvuldige werk op de naast bygelegene munten, van de verst afgelegene gebruik moeten maaken, en daar door hunne geslagene Spetie 24 uren laater dan een ander bekomen, waar uit voor zo iemand een aanmerkelijk nadeel of winst derving in vergelyking van zyne medehandelaars kan voortspruyten, daar en boven is de verplaatzing der twee laatstgem: munten; namelyk van Enkhuyzen en Dordrecht ook van den kant der oeconomie beschouwt noodzakelyk, dewyl het Muntgebouw te Hoorn gevonden wordende veel geschikter en beter is als dat te Enkhuyzen, en aan dat te Dordrecht, in dien de Munt daar bleef zeer aanzienlyke reparaties zouden moeten geschieden, daar men te Rotterdam waarschijnlijk een zeer goed hegt en sterk gebouw zal kunnen vinden, als byvoorb: het Oost of West indisch Huis.

De geemployeerden tot ieder dezer munten, zouden behooren te bestaan, in een Muntmeester, een Essayeur, een Smitmeester, en de nodige muntgezellen, mitsgaders een Stempelsnyder Generaal en deszelfs Adsistent, voor de drie munten, welken laatsten in Amsterdam zouden dienen woonachtig te zyn, terwyl de post van wardyn der respective munten zoude kunnen vervallen, en de voornaamste werkzaamheden van deezen met

meer gemak aan den Smitmeester kunnen worden opgedraagen.

Deeze geemployeerden zouden ieder in hunne respective relatien, van eene behoorlyke Instructie dienen te worden voorzien, waar omtrent de ondergetekende de vryheid neemt aan deeze Memorie vyf concepten te annexeren, den inhoud van welke hy vermeent als eenigzints nader te moeten elucideren, en daar verder zo danige bedenkingen by te voegen, als hem tot recht verstand in deeze meest gevoeglykst zullen voorkomen.

De Muntmeesters kunnen als bevoorrechte Trafiquanten, welke de woning, werkplaats, en gereedschappen van wegens den Lande bekomen, beschouwd worden, en behooren derhalven geen tractement te genieten; ook dient hy ook aan geene vaste pryzen voor het muntmateriaal bepaald worden, zo als in de oude Instructie voor de Muntm^{rs} plaats heeft, dewyl de ondervinding heeft geleerd, dat dezelve door het monteeren van het materiaal niet heeft kunnen worden gehouden, maar de munten zouden hebben moeten stilstaan, indien niet het Gouvernement aan de Muntmeesters de helft van de zogenaamde Sleyschat had geacordeerd, ten einde de Negotie te begunstigen, de Muntmeesters behooren dus alles voor hun eigen Rekening te doen, uitgezondert alleen het betaalen van de Essayeurs, Smitmeesters en den Stempelsnyder Generaal welke Lands Amptenaaren behooren te zyn, mitsgaders het onderhoud van de muntgebouwen en den aankoop van nieuwe gereedschappen, het welk ten koste van den Lande zou moeten geschieden; aan de Muntmeesters zou dus moeten blyven het betaalen der Muntgezellen, het onderhoud der gereedschappen, en het geen verder bij de aantegaane contracten zou mogen worden bepaald, als meede het betaalen van de Essayeurs boven hun Tractement, het geen dezelve voor ieder essay dat zy doen zal competeeren.

Aan de Muntmeesters zou behooren vrygelaaten te worden, om behalven de Negotie-Penningen ook voor particulieren Standpenningen te kunnen munten, zonder eene vaste bepaaing van prys, uitgezondert echter van de goude Ryders waar aan het Land $\frac{1}{2}$ pret voordeel heeft; door de Standpenningen voor rekening van den Lande vervaardigt wordende, zou deswegens aan de Muntmeesters een bepaalde prys moeten worden gesteld, waar voor zy de zelve zouden moeten munten; door hier omtrent

geen prys te bepaalen voor particulieren, welke op de munten hetzy Negotie of Standpenningen laten vervaardigen zal natuurlyk de werkzaamheden in de munten vermeerderen en gevolglyk ook de Sleyschatten ten voordeele van den Lande, waar door de Compercie bevoordeeld en de munten minder bezwaar zullen verstrekken, daar men ook daar en boven in deze toch niet kan beletten, dat de Kooplieden met de muntmeesters contracteeren, en de Muntm^{rs} als werklieden moeten beschouwd worden, die door hunne byzondere activiteit zich met eene kleine winst vergenoegen.

Ook is het nodig in de Instructie voor de Muntmeesters te brengen, de gehalte van iederen byzonderen penning, als meede het gewigt per stuk, de quantiteit der penning per mark en het gewigt per zak, al het welk by nadere in te voeren Standpenningen de nodige veranderingen zou behooren te ondergaan; voorts de bepaling der Sleyschat of zogenaamd heerlyk recht, (dat by provisie nog voor de helft ten voordeele van den muntmeester zou kunnen blyven) by iedere spetie gerekend per mark bruto en niet per mark fyn, zo' als tot hier toe heeft plaats gehad, het welk van veel minder omslag in het verantwoorden der muntbussen zal zyn, vermits men als dan de marken niet tot fyn behoeft te reduceeren, en zulks daar en boven tot voordeel van den lande zal verstrekken.

De Muntmeesters behooren ook verplicht te worden tot het stellen van eene behoorlyke Borgtogt, die voor ieder niet minder dan 20,000 Gulden zouden dienen te bedraagen, dewelke zo tot Securiteit van de Negotianten, als van den Lande zouden moeten verstrekken, ten einde het Land, indien een der Muntmeesters zich aan plichtverzuim zoude mogen schuldig maaken, de aangebragte nadeelen voor den Lande zouden kunnen worden gecouvreerd, en waardoor ook de werklieden van de Munt altoos van genoegzaamen arbeid zouden verzekert zyn, dewyl den Koopman als dan den eenen Muntmeester, uit hoofde van het meerdere crediet dat hy in hem stelt, niet boven den anderen zal prefereeren.

Daar de Muntgebouwen een eigendom van den Lande zyn, behooren die ook door het Land te worden onderhouden, even zo behooren de gereedschappen ook een eigendom van het Land te

weezen, ten einde daar van bij het uitscheiden van een Muntmeester of zyn afsterven of in andere omstandigheden, geen misbruik zou kunnen worden gemaakt, in een zodanig geval zou het Land in ongelegenheid kunnen geraaken, indien men de gereedschappen niet verkoos aan den nieuw aangestelden Muntmeester over te doen, of daar op eene onmaatige prys stelde, als wanneer de Munt zou moeten stilstaan en het Land verplicht zyn nieuwe gereedschappen te laten vervaardigen.

Men zou mogelyk in een begrip kunnen vallen, dat het voor den Lande voordeliger zoude uitkomen, wanneer de Muntmeesters op een vast Tractement wierden gesteld, en dat alle de voordeelen ten behoeve van den Lande kwamen, doch in zodanig geval zou men het Tractement voor ieder muntmeester niet minder kunnen bepaalen dan 6000 Gulden, en als dan zoude ook natuurlyk alle de kosten zo voor de Muntgezellen, Paarden, en verliezen voor rekening van den Lande zyn, het welk tot oneindige disputen aanleiding zoude geeven, vermits het ten uiterste moeyelyk zoude zyn, de leccagie naar te gaan, en men dus veelal, zo niet altoos, op de eerlykheid van den Muntmeester zou moeten verlaaten, het geen zeer veel nadeel zoude kunnen veroorzaaken, wilde men al eenige zekerheid voor eene goede behandeling van zaaken hebben, en van de plichtsbetrachting van den Muntmeester meer of min verzekert zyn zoude, men op iedere munt een Boekhouder of Contrarolleur moeten plaatsen, die van alles exacte aantekening zou moeten houden, het geen van tyd tot tyd met de Boeken van den Muntmeester zou behooren te worden geconfronteerd, het welk misschien wel in alle gevallen zou kunnen geschieden, doch omtrent de leccagie zeer moeyelyk zo niet onmogelyk zyn, en welke Boekhouders of Contrarolleurs dan ook wederom een vast Tractement voor hunne werkzaamheden zouden moeten genieten, daar en boven kan men nimmer van den Muntmeester, als Amptenaar geconsidereert, verwachten, dat hy in dat geval zo actief zal zyn, als wanneer hy voor zyn eigen rekening werkt, dewyl dan naar maate van zynen arbeid ook zyne inkomsten zyn, en het ook zyne zaak is, om in alles zo veel mogelyk menageus te weezen, daar in contrarie geval ook misschien de Spetie handelaars niet zo spoedig zouden worden geriefd als wel behoorde.

Het zoude ook geene rekening maaken om de drie geproponeerde munten tot een te brengen, en als dan één Muntmeester te salarieeren, waar door dan ook wel, maar eenen Essayeur en Smitmeester, zoude nodig wezen; maar als dan zou een Tractement van 6000 Gulden voor den Muntmeester niet genoegzaam zijn, en de Tractementen van den Essayeur en Smitmeester ook natuurlyk moeten worden verhoogd; voorts zou als dan een nieuw gebouw moeten worden gemaakt; dat een importante som zoude kosten, zonder als nu te spreken van de afhankelijkheid waar in de Spetiehandelaars van den Muntmeester zouden geraaken, waar van reeds te vooren met een woord is melding gemaakt.

Het komt dus den ondergetekende na alles overwoogen te hebben voor, dat met de aantestellen muntmeesters der drie te formeeren munten, op den voet als bij deeze memorie breeder is gespecificeerd en overeenkomstig derzelver Instructie, een behoorlyk Contract van wegen den Lande zou moeten worden aangegaan, en zuks voor den tyd van drie jaaren, na verloop van welken tyd zy gehouden moeten wezen hunne Bussen alhier in den Hage te komen verantwoorden, en daar voor zo aan den Muntm^r, de Essayeur der Munt, van welke de bus geopend wordt, als aan den Smitmeester te zamen 150 Gulden voor Reis en Teer kosten eens af toegelegd worden, zonder dat er verder door iemand hoe genaamd eenige leges by het openen der bussen zullen mogen worden genooten, het welk in vorige tyden byna 2000 Gulden beliëp.

De Post van wardyn der Munt die tot hiertoe heeft geexteerd zou naar het inzien van den ondergetekende kunnen worden gemortificeert; zyne verrichtingen bestaan hier in: 1^e het bussen van de penningen eer die ten comptoire van den Muntmeester worden geleverd, 2^e om na te gaan of er gelijkwichtig gewerkt is, en zoo niet, die penningen af te keuren, en 3^e om de stempels alle avonden onder zyne bewaaring wegtesluyten, en des morgens wederom uittegeeven; voor welk een en ander dezelve ieder een jaarlyks Tractement van 200 Gulden genieten, hetwelk te gering is om van hun te verwagten, dat zy in alle opzichten stiptelyk aan hunne verplichting zouden voldoen, en waar door misschien wel eens is veroorzaakt, dat zy hunne werkzaamheden door anderen in de Munt present zynde personen lieten waarneemen,

daar der zelve tegenwoordigheid, wanneer er gewerkt word, altoos word vereischt, en het ook van veel gewigt is, dat aan de drie bovengemelde poincten exactelyk worde voldaan, ten einde de Muntmeester geene gelegenheid zoude hebben om andere penningen als van de verwerkte in de Bus te doen, waar door hy echter zou kunnen daarstellen dat by het openen der Bus alles de schyn had van in orde te zyn, ook kan door het niet altoos present zyn van den wardyn, de Leverantie van den Muntmeester worden vertraagt, dewyl de verwerkte penningen somtyds dadelyk moeten worden afgelevert, om welk een en ander den ondergetekende vermeent, dat de werkzaamheden van den wardyn aan den Smitmeester zou kunnen worden opgedraagen, zo dat het bussen der penningen door hem ten overstaan van de twee oudste present zynde Muntgezellen zou moeten geschieden, terwyl door hem zelf de gelykewichtigheid der penningen zou worden nagegaan en voorts gezorgd dat de Stempels by het uitscheiden van het werk door een ketting met twee differente Sloten aan den slinger van de pres werden vast gemaakt, waarvan eene sleutel onder hem en de andere onder de bewaring van den Muntmeester zoude verblyven ten einde aan den eenen kant alle misbruik voor te komen, en aan de andere zyde alle mogelyke faciliteit in het werken plaats hebbe, vermits door het uitneemen van de Stempels, zo als tot hier gebruikelijk is geweest, veel tyd verlooren gaat, daar er somtyds twee uren en meer vereischt worden eer de Stempels in behoorlyke order staan; door welke verandering het Land ook jaarlyks de Tractementen voor drie wardyns zou nithaalen.

De Smitmeester zou verder moeten gehouden zyn de dagelysche verwerking en gebuste penningen exactelyk in een boek aanteteken, ten einde by het verantwoorden der bus daar meede te worden geconfronteerd, even als met het boek en de Brevetten van den Essayeur der Munt, van welk een en ander in eene Instructie voor den Smitmeester melding behoort gemaakt te worden zynde dezelve tot hier toe aan geene andere Instructie, als die voor de muntgezellen gebonden geweest, waar over hy als de Meesterknecht moet worden geconsidereert, en voor welke vermeerdering van werk aan ieder der Smitmeesters jaarlyks boven het Loon dat zy van den Muntmeester als muntgezellen

trekken van 's Lands wege tot een douceur, 50 gulden zou kunnen worden toegelegd.

Daar omtrent de Essayeurs der Munten alles wat hunne werkzaamheden betreft op den vorigen voet zoude kunnen blyven zal de ondergetekende zich te dien opzichte alleen tot de Concept Instructie voor dezelve geformeert by deeze refereeren, waarby echter aan hen eenig meerder Tractement als voorheen wordt toegelegd, en overgaan, tot de Muntgezellen welker vast getal voor iedere Munt op 12 à 14 Persoonen zou kunnen worden gesteld, omtrent welk alleen te reflecteeren valt, dat der zelve loonen door de Muntmeesters te betaalen, eenige vermindering zouden kunnen ondergaan, vermits door onderscheiden nieuwe Instrumenten, die gemaklyker en spoediger werken, zedert het arresteeren der laatste Instructie, voor hen uitgevonden, aan hen veel gemak word toegebracht, en de Muntmeester daar door ook wederom eenige vergoeding zou bekomen voor de meerdere uitkeering die hij aan het Land zal moeten doen, met van het mark bruto in plaats van het mark fyn de helft der Sleyschat uittekeeren.

Tot hiertoe wierd aan ieder der vijf munten een Stempel Snyder gevonden, hetwelk natuurlyk veroorzaakte dat den eenen Stempel veel beter gegraveerd was als den anderen, om dit nu weg te neemen is het den ondergetekende voorgekomen, dat by eene nieuwe Inrichting maar eenen Stempel-Snyder Generaal behoorde aangesteld te worden, die in de veronderstelling dat de drie Munten op de voorgeslagen plaatsen zouden komen, in Amsterdam zou behooren woonachtig te zyn ten einde de Munten allen even spoedig te kunnen gerieven, hierdoor zouden de Stempels alle door een bekwaame hand op eene egaale wyze worden bewerkt, en voorzeker het gemunte veel eierlyker voor den dag komen, dan tot heden heeft plaats gehad; aan dezen Stempel-Snyder Generaal zou een vast Tractement van 1600 Gulden kunnen worden toegelegt, mitsgaders aan een adsistent 800 Gulden, waar door het Land niet zou komen te verliezen dewyl de vyf Stempel Snyders thans zamen genieten ruim 3500 Gulden, — de gemelde adsistent zou hem in de werkzaamheden, die voor een persoon te veel zouden wezen, moeten behulpzaam zyn, en daar door zou ook voorgekomen worden, dat by ziekte

of overlyden, het Land nimmer in verlegenheid zoude weezen, maar dadelyk van een bekwaam Sujet voorzien zyn, ook zou den adsistent onder eed behooren te staan, de StempelSnyder Generaal behoorde verplicht te worden, om altoos te zorgen dat aan de Munten van iedere byzondere Stempel, niet minder dan 25 stuks in voorraad gevonden worden, en welk getal hy altoos ten zynen huize in gereedheid zoude moeten hebben, om ingeval van breeken of slyting derzelven, het getal aan de respective munten dadelyk te kunnen completeeren, terwyl de kosten van het transport der Stempels voor rekening van den Lande behoorden te komen; ook behoorde de StempelSnyder Generaal, en den adsistent, ieder eene byzondere Sleutel der kast te hebben, waar in de in voorraad zynde Stempels ten huize van den eerst gemelde bewaard zouden worden, ten einde voor te komen dat er van dezelve Stempels door een persoon geen misbruik zou kunnen worden gemaakt.

En ten einde op alles een behoorlyke toevorzicht, en een ieder tot zyn plicht zou kunnen worden gehouden, zou den Essayeur Generaal van 's Lands munten bij eene nieuwe te formeeren Instructie waarvan hier nevens ook een Concept is gevoegd, behooren gelast te worden, om jaarlyks eene onverwachte visitatie der Munten, wanneer aldaar gewerkt word te doen, en van iedere byzondere Spetie die er alsdan verwerkt word, een stuk uit de massa te essayeeren zo ook eenige marken uit de massa te wegen, als meede op den Staat van de Munten te informeeren, welke visitatie ook jaarlyks by den Stempel Snyder Generaal zou behooren te geschieden, van de bevinding, van welk een en ander den Essayeur Generaal een behoorlyk schriftelyk verslag aan den Agent der Finantie zal moeten doen.

Het zal ook nodig weezen dat voortaan alle Essay gewichten, op eene en dezelfde verdeeling worden gebracht, waardoor een ieder in de gelegenheid zou worden gesteld, om de gemaakte Essayen na te wegen, zonder verplicht te zyn wederom een nieuw Essay te laten maaken, welke verdeeling men op $1\frac{1}{4}$ Engels zou kunnen bepalen.

Het waarschyntyke voordeel dat door de voorgedraagene nieuwe Inrichting voor den Lande zou kunnen gebooren worden zal uit het volgende gemakkelyk zyn op te maaken.

Uit een overslag van de tien laatste jaaren blykt, dat de vyf resp. munten hebben opgebracht 210309 Gulden namelyk

Die van Utrecht	f 79513 — „ —
Dordrecht	30390 — „ —
Enkhuyzen	58885 — „ —
Middelburg	35141 — „ —
Harderwijk	4791 — „ —
Campen	1589 — „ —

f 210309 — „ —

Waar van de helft voor den Lande maakt f 105154 — 10 —
en dus in een jaar f 10515 — 9 —.

Daar en tegen hebben dezelve Munten circa jaarlyks gekost voor het onderhoud der vyf Muntgebouwen, en voor het vervaardigen der nieuwe gereedschappen door een, elk by calculatie op f 2000 — „ — is f 10000 — „ —

vyf wardyns à f 200 — „ — ieder . . . „ 1000 — „ —

vyf Essayeurs à f 400 — „ — „ 2000 — „ —

vyf Stempelsnyders ruim „ 3500 — „ —

Een Busopening s' jaars „ 2000 — „ —

Tractementen, en vacatie gelden van het voor-
maalg geweest Holland voor de drie Generaale

Muntm^{rs} Essayeur Generaal Secretaris & c . . „ 10500 — „ —

zamen f 29000 — „ —

waarvan afgetrokken het voordeel dat het Land

jaarlyks van de Sleyschat genooten heeft . . „ 10515 — 9 —

Blijkt dat het Land jaarlyks aan de vyf munten

verlooren heeft f 18484 — 11 — „ —

zonder hier te spreken van het geen door de voormalige gecommitteerde Raaden by het openen van ieder munt-bus genooten wierd het welk van 1787 tot 1793 circa f 3000 — „ — zal hebben bedraagen, doch het geen met de Revolutie van 1795 buiten werking is gesteld.

Volgens de by deeze Memorie voorgestelden nieuwe inrichting zou het muntweezen jaarlyks kosten.

Voor het onderhoud der gebouwen en het by maaken van

nieuwe gereedschappen ieder der drie Munten gecalculeert op f 2000 — „ — is	f 6000 — „ —
Drie Essayeurs der munten ieder f 500 — „ —	1500 — „ —
Den Stempelsnyder Generaal en deszelfs adsistent	2400 — „ —
drie Smitmeesters ieder f 50 — „ —	150 — „ —
Rys en Teerkosten by het openen van ieder bus	150 — „ —
Voor kosten van het Transport der stempels	100 — „ —
den Essayeur Generaal voor Tractem ⁿ en onkosten wegens Essay-behoeften en Inkoop van Goud- en zilver werken door hem te doen	3000 — „ —
Kamerbewaarder	400 — „ —
	13700 — „ —

Uit al het welke blykt dat in dien de helft der Sleyschat jaarlyks niet meer mogt opbrengen dan te vooren, het welk niet waarschynlyk is, daar die in 't vervolg van het mark bruto en niet van het fyn zou worden berekend, en door het vrystellen van den uitvoer van de Negotie penning voorzeker moet vermeerderen, het Land in plaats van f 18484—11—, nog maar verliezen zou f 3234—11—, en dus in effecte een reëel voordeel genieten van f 15250 — „ —, het welk misschien echter in den beginne iets minder zou bedraagen, indien men mogt goed vinden en sommigen der Amptenaaren van de tegenwoordige munten, die door ouderdom of andere redenen buiten staat waaren eene andere kostwinning te zoeken of te aanvaarden, voor hun leven te pensionneeren, het geen mogelyk de billykheid zoude vereischen en waar by nog zou kunnen komen, indien den Essayeur Generaal niet langer het tegenwoordig Locaal, alwaar hy zyne Essayen doet, en het welk aan den Lande behoord, zou kunnen occupeeren, dat aan hem eene geschikte werkplaats daartoe wierd aangewezen, of hy op eene andere wyze daar voor schadeloos gesteld.

En hier meede gaat den ondergetekende tot het tweede gedeelte zyner memorie over, waar omtrent hy zich zal kunnen bekorten, dewyl hij zich ten dien opzichte hoofdzakelyk conformeed, met de door den Agent der Finantien, gedurende het bewerken van deeze zyne Memorie, in zyne handen ten fine van

advis gestelde Missive van den Muntmeester du Marchie Sarvaas te Utrecht, zo relatief het Muntweezen, als wel voornaamlyk omtrent het invoeren van een nieuwen standpenning.

Het is toch eene uitgemaakte waarheid door de ondervinding geleerd, dat welke straffen men ook tegens den uitvoer of het versmelten van Standpenningen heeft vastgesteld, men dit een en ander nimmer heeft kunnen verhinderen, en dat de baatzucht nog steeds voort gaat met het Land van zyne gemunte Spetie te herooven, het welk oogenschynlyk te ontdekken is, door het gemis reeds van de gemunte Guldens en drie Guldens uit het opgebrachte Goud en Zilver van 1795; het Getal dat van dezelve rouleerd is zeer gering, en bestaat byna alleen uit de gebiquetteerde of uitgewogenen, terwyl de Guldens en drie Guldens van vroegere jaaren nog in den omloop zynde veel te ligt zyn, zo zelfs, dat men Guldens vindt die op het hoogst 16 Stuivers waardig zyn, en waar aan is dit alles anders toeteschryven, dan dat zedert het gehalte voor de Muntspetien in vroegere tyden bepaald, de cours van het Goud en Zilver aanmerkelyk is verhoogd, zo dat er nog onlangs een tyd is geweest, dat het zilver tot die prys was, dat by het smelten van een zak Guldens 16 à 18 Guldens voordeel te haalen was; om hier in nu op eene efficacieuse wyze te voorzien, blyft er geen ander middel overig, dan om eenen nieuwen Standpenning in te voeren, en die meer evenredig aan de verhoogde Cours van het zilver en goud te doen zyn, als wanneer de winzucht geene reden zal vinden om de gemunte Spetie te smelten of uittevoeren, maar in tegendeel de circulatie zal bevorderen, en het Land deszelfs numerair behouden; de redenen welke door eigenbelang zoekende Persoonen daar tegen kunnen worden aangevoerd, als of zodanige verandering in de Standpenning nadeel aan de Buitenlandsehe wissel zou kunnen toebrengen, zyn naar het oordeel van den ondergetekende volkomen by de gemelden Missive van den Muntmeester te Utrecht opgelost en wederlegd, mitsgaders uit de ondervinding van vroegere tyden aangetoond dat daar in reeds gemaakte veranderingen, hier op geen invloed gehad hebben, en wanneer zodanigen verandering in de Standpenningen wierd daar gesteld, zou men voorzeker dienen bedagt te zyn, om aan den handel in de Negotie-penning den vryen en onbelemmerden loop

te laten, zo als ook by meer gem: missive worden aangedrongen, terwyl het Gouvernement by het vaststellen van die verandering tevens op de meest gevoeglykste en secreteste wyze zich van het nodige Materiaal zou behooren meester te maaken, ten einde daar door eene momentaneele ryzing van het zelve voor te komen die de Spetie handelaars anders zeker zouden bewerken, en het Land daar door een gedeelte van 't gebut^e voor deel missen. Ook zou men wanneer het Land wederom tot rust was geraakt, en deszelfs inkomsten zulks gedoogden, na het invoeren van een zodanigen Nationaale Standpenning, jaarlyks een zekeren som kunnen besteeden tot het allengskens inwisselen en versmelten van de oude provinciaale gemunte en anderen in omloop zynde Spetien.

De ondergetekende vertrouwt hier meede aan het zich voorgestelde te hebben voldaan, dit alles onderwerpende aan het meer verlicht oordeel van Des Kundigen.

J. P. BEEKMAN.

BIJLAGE III.

Doorgaande en Bijzondere aanmerkingen van JOAN GEORGE HOLTZHEY, oud muntmeester van de provintiale Munt van Utrecht; op de Memorien door den Essayeur generaal J. P. BEEKMAN, en den teggenwoordigen fungeerenden Muntmeester te Utrecht, G. J. DU MARCHIE SARVAAS, aan den agent Der finantien ter hand gesteld; tendeerende tot eene dadelijke verandering in het Muntweezen, ter invoering van eenen nieuwen Standpenning met vermindering van alloy, en verhooging van de loopende Cours, als ook ter voorkoming van den uitvoer der gemunte Specien.

Geachte Medeburger!

Daar ijder vaderlander verplicht is, het zijne toe te brengen wat tot herstel, van het vervallene in onze republieq dienen kan, en de gelegendheid zich nu Scheind op te doen, om met vrugt

van nut te zijn, oordeele het voor mij eene onvermijdelijke plicht, om in deezen aan uwen requisitie te voldoen.

Verwagt dan van mij, zo Cordaat, als openhartig, die ouvertures, welke de ondervinding, en medewerking, zo in het muntweezen zelf, als ook in de Negotie hier toe betrekkelijk, in Circa 50 jaaren mij hebben aangebragt.

Zeer zeeker, is een generaal redres in het muntweezen allernootzakelijkst! Jaaren lang heeft men er na getragt, dog zulks niet te weeg brengen kunnen, uit hoofde van het bondgenootschappelijk bestaan van ons gemeenebest; men is dus wijslijk op die gedagten gekoomen, om bij deeze geleegendheid ook eenen nieuwen Standpenning in te voeren, met inscriptien en kenmerken, welken onze Nieuwe Staatsregeling vordert; dan of wel de reeds bij de memoriën ingeleverde afschetsinge voldoende is, twijfel zeer; om reeden dat, door op de voorzijde een Eenzelvig vrouwtje te plaatzen; als op de oude thans rouleerende Standpenningen (de Drieguldens, en guldens,) te veel gelijkheid zoude hebben, en abuizen veroorzaaken kunnen, gelijk het nu wel gebeurd met de Zeeuwsche 10 schellingen Stukken, en den Rijxdaalder, die beiden een soortgelijken geharnaste man voeren.

Beter waare het dat men dit oude aflegge (men duide het mij ten goede) en den Nieuwe Staatsregel tot eeren, nu ook eenen met Nieuwe verbeeldingen aanlegge, gelijk onze Zuster de Fransche republieq gedaan, en zich daar door zeer gesignaleerd heeft: waar op bedagt zijnde, mij verplicht vinde voor den Nieuwe Standpenning, een Concept in afbeeldingen, en inscriptien, ter beoordeeling hier bij te voegen.

Nu overgaande tot het belangrijkste point, namentlijk het verminderen van het alloy, en verhoogen van den Cours des Nieuwen Standpennings; ik betuig oprechtlijk dat dit bij mij de grootste verwondering gebaard heeft, dewijl bewust ben, dat dit oude project voor lange al afgekeurd is, in hoop verkeerende, dat men met de ondervinding geraadpleegd, overtuigd zal werden dat de nood, om daar toe over te gaan, zo groot niet geweest, of nog is, als wel voor gegeven word de dringende redenen die men opgeeft zijn.

1e. om de respective munten aan de gang te brengen, welke door de hooge Cours der Specien moeten stil staan.

2e. het land, en de provincien van groote onkosten te ontheffen.

3e. om meerder roulance van gemunte Specien te bezorgen, en derzelver uitvoer te voorkoomen.

Dan deeze redenen zijn niet opweegende, teegens het Schadelijke dat in het geprojecteerde (in zijn gevolgen voor den Landen, en de Negotie) legd opgesloten: men onderzoeke eens, of de te hooge Cours, van het munt materiaal, wel de eigentlijke oorszaak altoos geweest is, namentlijk dat de munten niet hebben kunnen bestaan, het land en de provincien in groote kosten zijn vervallen, of gegronde vrees voor gebrek van roulance was, en men zal bevinden dat dit alles aan andere oorzaaken toe te schrijven is, als volgd.

1e. aan de veelheid der munten! dit bewijst zig door dien zo veele munten van tijd tot tijd zijn gesloten geworden en op 5 verminderd.

2e. dat er geen genoegzaam muntmateriaal te vinden was! dit heeft men willen of zoeken te verhoeden, met de placaaften, verbiedende niet meer als $\frac{1}{2}$ van de ingevoerd werdende Specien uit te voeren, het geene zonder tegenspraak, tot faveur van de munten geschied is. Dan dit laatste, was niet te maintineeren, den willekeurigen uitvoer, is niet te beletten geweest.

3e. is te vinden bij de respective muntmeesters zelf! met en benevens, het generaale munts-bestuur over alle de Munten!

Men diend te weeten, dat de Muntmeesters haaren instructie voorheen gevioleerd hebben, met toebaat te geven aan de kooplieden, teegens haaren Eed op haaren instructie gedaan; tot dat zij geheel bandeloos gemaakt, ontheft zijn geworden van dit point, in haaren instructie vervat; en waar door zij als geprivilegeerd wierden, elkanderen te bederven, haaren loon bijna op nul te brengen, en op hazard te werken.

Den toebaat op den gouden Ducaat op $\frac{5}{8}$ Pct. gesteegeen, zoude nog al een aanmerkelijke somma bedraagen, zo men ze berekende, over zo veele millioenen Schatz, als er in den tijd van een halve eeuw, aan goude ducaten verwerkt zijn; het zoude nog al iets tot haar bestaan toegebracht hebben! zonder nog in aanmerking te

brengeu, het verminderde loon, op andere Specien, die er in al dien tijd bij aanneeminge O. I. C. gemunt zijn!

men vraage wie deeze voordeelen getrokken hebbend.

De munthandelaars zetten meest de ducaaten af, met een klijne winst; om elkanderen in het debiet voor te zijn, het goud dat aan de markt kwam, wierd tot hoogen prijs ingekogt, en steeg na proportie in de Cours; de muntmeesters zijn dus genoodzaakt geworden, den Landen den halve Slijsschat, en de provincie, de halve munts-onkosten af te bedelen, of bij haare aanstelling, het vooraf te Conditioneeren, waartoe de eenen provincie, voor den anderen, zich bereidvaardigd toonden, ten einde haare munt booven die der anderen te doen floreeren, waar door des Lands regten, de betaalde onkosten door de provincien, met het rechtvaardig loon der muntmeesteren, in de lugt vervloogen zijn!

Wat nu aangaat het voorgeeven, van gebrek aan roulance van onze gemunte Specien, en daarom den alloy, en Cours der Standpenningen tans te veranderen, is gantsch niet raadsaam, om reden dat er nog nooit bewijs van gebrek geproduceerd is, of worden kan, maar wel eene enkele schaarsiteit van den Standpenning, dog alleen Door temporaire omstandigheeden veroorzaakt, te weeten door de Negotie met de banc agio, de Standpenning inbrengende bij hooge, — en uithaalende bij laage, — Cours; maar ten principale, en ordinair, even voor dat een vrede gesloten wierd. Gelijk men ondervonden heeft, bij het sluiten van de vreedens, Anno 1748 en 1763.

Men schreeuwde toen, daar is gebrek aan roulance; het geld word gesmolten, ten landen uitgevoerd, de munten zullen niet langer kunnen bestaan! en wat dies meer is; dan, wie kan een stroom in zijnen loop tegenhouden, vooral als hij door een orcaan aangezet word, hetgeene in deezen *den oorlog* is. Want alsdan is onze *Commercie passive!* in teegendeel wordt het *vreden*, en onze *Commercie* wordt weder *actif!* dan zo koomen de Specien (hoe verminkt ook) weder terug, ze worden na haaren intrinsique waarde bij ons aangenoomen, ter munte gezonden, en de Schaarsiteit hersteld zich ten eersten weder.

Men erinnere zig wat er gebeurd is, in, en na, het jaar 1749! toen men op al dat lamenteeren, is overgegaan, tot het slaan van den gouden Rijder, gelukkig dat *de Cours van het goud*, door den

aanvoer van Spanje, en Portugal, de billoen ducaten uit Duitschland & C. zo laag gedaald was, dat men met voordeel op den ouden voet, van A° 1606, bij de instructie bepaald, de goude Rijders weeder konde laten slaan.

Dan! wat is er op gevolgd? het Casgeld wierd in 't kort zo abundant, dat de banc te Amsterdam, vreesde, haaren agio niet te zullen kunnen maintineeren, de Cassiers, dat (alzo in goude Specien groote Sommen betaald konden worden) de kooplieden haar voorbijgaan, en zij hierdoor veel van haare Negotie, en bestaan, missen zouden; eischende ter dier tijd zelfs 1/8 Pct. in de hand, om rijders op wisselbrieven, in betaaling aan te neemen; hierover bij H.H. moog. Sterke instantien gedaan zijnde, is de muntslag van den gouden Rijder ingetrokken: ter overtuiging waarlijk, dat, zo! er zo een groot gebrek, van onze gemunte Specien te voeren geweest waar, deeze aanmunting. zoo eene enorme overvloed, of zo eene Vreeze voor gebrek, niet zoude veroorzaakt hebben, dan deeze voorzorg was niet eens noodig geweest om deze muntslag te doen ophouden want de respective provincien, (haare aandeel hebbende, tot het slaan van den gouden Rijder) gaven haare muntmeesters, ieder om strijd Commissie, tegens betaaling van 1/2 Pct. om met het slaan van deeze Specie voort te gaan, waar door de prijs van het goud zo hoog monteerde, dat men hier mede moest ophouden! daar door vervalt de stelling van den Muntmeester Servaas te Utrecht, dat de Cours der gemunte Specien zig na de Cours van de muntmaterialen reguleerd, inteegeendeel ziet men, dat het muntmateriaal zig schikt, in Cours na den muntsvoet, en bepalingen, bij de instructie der muntmeesters gestipuleerd.

Nu zal nog noodig zijn, ons gemeenebest te beschouwen in haare Commerciële betrekkingen, tot bijna den geheele aardbol! om daar aan te toetzen, of de vermindering van alloy en verhooging van Cours, der aan te munten Standpenning aan ons bestaan, voor of nadeel toebrengen kan.

Ons gemeenebest is steeds aangemerkt, en gehouden voor *het middenpunt der geheele Commencie*, en dat is zij! zo zij in haare ondernemingen, en zeevaard niet belemmerd maar offensive is.

De Cours der muntmaterialen, zo in haaren, vreemde munten, als anderzints, is volstrekt een *autrocator!* die na geene wetten van Souvereine Staaten luisterd, noch ook na Natiënaele inbeel-

ding, om was het mogelijk, eene vaste bepaaing te formeeren van het goud, tot het zilver, als van A tot I.

De Specien rijzen of daalen, na proportie dat er veel of wijnig aan de Markt komt, veel of wijnig gezogt word! alwaar oorlog of vreedeen veel aan toebrengt.

Dewijl nu de geheele Commerce gedreeven wordt, in 's Lands producten, goederen, zo gefabriceerd, als ruuwe, vreemde Specien, papieren & c en deeze van prijs veranderen in 't beloop van het geheel, en in betrekking tot elkander zo kan onze gemunte Standpenning, gevoeglijk als pajement aangemerkt worden, waar meede men de rekeningen met de buitenlanders afsluit: want als de koopman goederen ontbied, die hier rekening geven, of van hier zend, waarop hij winst kan rekenen, is het als eene Trocade aan te merken, het Surplus word gevonde in wissel, muntspecien of munten; de vraag van den muntmeester Servaas, te Utrecht of de wissels buitenslands zich wel bepalen zouden, na ons intrinsique geld vermoogen. Is bij mij een onverstaanbaare vraag! de buitenlanders bekreunen zig niet, aan ons intrinsique geldvermoogen, of bereekenen onze waarde daar na! maar wel na onze Vigilantie, en het Crediet dat wij ze geeven! hier na Schatten zij onze waarde, voor haar! en dit doet dan de balanc ten onzen faveure overslaan; werd onze Commerce passive! dat is, word door den oorlog onze zeevaard gestremd, en kunnen wij de koopmanschappen (zo wel niet als in vreedeenstijden) bij ons als door een trechter heen, en weeder, doen passeeren, ja, dan! worden de Standpenningen (en wel de zwaaren het eerste) aangesproken, om het deficit te vinden, dog het is, en blijft, maar temporair, gelijk reeds aangemerkt is.

Men neeme tot een voorbeeld de provincie Zeeland! die in betrekking tot de andere provincien staat (zo ik mij verbeeldde) gelijk wij tot de geheele Commerce buitenslands.

Deeze procincie heeft zo veele *landsproducten*, *buitenlandsche negotie*, of *fabriequen*, niet, om de voordeelen daar van koomende, te doen balanceeren, teegens haare behoeftens, dus heeft haar *Contant geld* altoos het deficit moeten uitmaken, waar door zij gestadig van haar geld beroofd wordende, met aanmunten (in tijden dat de Specien boven de Cours waaren) in groote Schaade gebragt is, hetgeen ook de oorzaak is geweest, dat zij tot dat uitersten moest besluiten met den Zeeuwsche Rijxdaalder (reeds

tot den verhoogden Cours van 52 stuivers zederd eenige jaren gangbaar gemaakt) met een stuiver te verhoogen, waardoor deeze provincie ongelukkig, met een eeuwighduurende belasting bezwaard geworden is; zijnde den Rijxdaalder nauwlijks op 53 gesteld, of de wissel wierd 2 Pct. Schadelijk voor haar, dat notoir volgen moest, hier uit blijkt, en bemerkt men duidelijk, hoe de wissel en de goederen, zich na den Standpenning (veranderd zijnde in alloy en Cours) zouden Calculeeren het is te voorzien, ten minsten te hoopen, daar de Een en onverdeeldbaarheid van ons Bataafs gemeenebest, is gevestigd, de *aligarchie* (de familië regeering!) *de hierarchie* de onverdraagzaamheid der kerkelijken!) van dien bodem uitgevaagd is! de industrie aldaar, uit het slijk van moede-loosheid, zig zal verheffen, en, de verdere tegenspoeden te booven koomen, die haar zo lange, en tot hier toe, gedrukt hebben.

Tot meerdere overtuiging, dat de Schaarsiteit, of wel (zo men voorgaf) gebrek aan gemunte Specien (zo er die geweest is,) maar temporair was! zo herroep men in zijne gedachte eens, wat er bij de *algemeene vrede* te Hubertsburg, A° 1763 voor gekoomen is; immers kwaamen toen van alle kanten, zo veele muntmaterialen, dat men er geen weg mede wist, de munten konden ze niet genoeg verwerken! om alle welke redenen van oordeel ben, dat het tans in geenen deele raadzaam is, om tot het (in zijn gevolgen, zoo schadelijk project) verminderen van 't alloy, en verhoogen van Cours, der Nieuwen Standpenning over te gaan: waar zouden het ook ten laatsten op zijn uitgekoomen. Wanneer men telkens, in den oorlog tegens een te verwagten vreedem, (wanneer men weet dat de munten niet gestadig werken kunnen) die verandering bewerkstelligd had, men zoude eindelijk tot pajements gehalte vervallen zijn.

Het waare beter na mij voorkomt, tot middel over te gaan, die na mijn inzien op den duur heilzaamer in de gevolgen, voor ons zullen zijn, en waar door alle die bezwaaren zouden kunnen opgeheven worden, die het gemeenebest in dit fac gedrukt hebben. Het is niet te ontkennen, dat de munten het met andere fabriequen gemeen hebben, want daar veele eenzoortige, gelijk-tijdig werkzaam zijn; brengd de winzigt jalousie voort, zij werken teegens elkanderen om strijd doen de Stoffen waar uit zij het bereiden moeten rijzen, bederven het loon, verslegten de

voortbrengzelen, en ruïneeren elkanderen; dat het, even zo, met onze munten zig heeft toegedragen, is hier booven volkoomen bewezen om nu alle deeze onheilen, en irregulieren handelwijze (die den landen oneer aangedaan, en de Munten en de Negotie in deezen het Crediet benoomen hebben) voor altoos voor te koomen, zo flatteere mij het best te zijn, bij deze gelegenheid Cordaat te besluiten, en over te gaan tot eene enkele munt! zeg: *een Munt* en dezelve te plaatze in *Amsterdam* het komt overeen, met de nieuwe aangenoomene Staatsregeling, en het belang van ons gemeenebest, het neemt de jalousie (wanneer in meerdere Steeden als in eene Stad munten zijn) weg, men is verzeekerd van eene gelijke werking, en Amsterdam is voor de *Munt* en *deze* Negotie het *beste geschikt!*

Want zonder in aanmerking te nemen, wat men aan tractementen van geëmployeerdens, met Eene Munt uitwint, zo loopt nog daarenbooven in Amsterdam alles te zaamen tot Soulaas! alle of verre de meeste behoeftens zijn aldaar te vinden, alzo ze door de negotie en zeevaard, het eerst aangebragt worden, de muntmaterialen, de Banc, O. I. Comp. Munthandelaars, & C. bevinden zich in Loco, alles kan Stantepede afgesprooken en beslooten worden, men wint tijd, vagten, en briefporto's uit.

Daar bij komt nog, zo men eenen der nog in gebruik zijnde munten, tot dit oogmerk wilde approprieren, geen dezelve zoude, voor zo een verheeven den Staat eer, en voordeel, aanbrenghend project, ruim genoeg bevonden worden; want zo eene Munt moet in den aanleg en inrichting, zo afgeperkt worden, dat zij des noods voor 2 à 3 Munten haar werk gelijktijdig kan verrichten.

Een bekwaam lokaal daar toe gevonden zijnde, kan het geen meerdere kosten maken, dan of men te Rotterdam (zo men tot drie munten besloot) eene munt oprichte, of eene bijgelegen munt vergrooten wilde, waartoe (des gerequireerd werdende) nadere ouvertures kunnen gegeeven worden.

Eindelijk zullende overgaan tot het interieure van de munt zelf! waarover de ingeleverde memorien mede handelen; zo komt in aanmerking de muntmeester, als de eerste oorzaak, die door zijne kunde, en Vigilantie alles in beweeging brengen, en in order houden moet; hij moet aan zijn loon (dat in zijn instructie duidelijk bepaald moet werden) verbonden zijn, en blijven!

want het afgaan van deeze zijne instructie, heeft nooit, en kan nooit, eene Eerlijke activiteit, maar wel eene overdreeven hebzucht aankweeken, zo als de ondervinding geleerd heeft.

Het ampt van Wardijn komt nu in aanmerking de bedenking in de memorien voorgedragen, om het te mortificeeren overweegende, zo oordeele dat dit te doen het absurdeste zijn zoude, dat ooit bedagt kan worden

De Wardijn is de Contrarolleur van den Souverein!

Hij is verplicht, wel toezigt te neemen (zonder de muntmeester in zijne werkzaamheden, de directien verhinderend toe te brengen) hij moet Contra boekhouden, van het verwerkte, gelijk zo ik meen tot nu nog geschied, welk boek met dat van den munt en Smitmeester, bij de opening der bus of bussen geconfronteerd, overeen koomen, en in order bevonden moet worden, hij moet bij de opleveringen van het verwerkte present zijn. De brevete van den Essayeur, en Smitmeester overneemen, en bewaaren de opgeleeveerde penningen per Massa, marken, en pr. stukken, naweegen; niet voldoende aan de instructie bevonden wordende, afkeuren, en niet permitteeren, dat er zonder zijne visitatie, en goedkeuring, eenige gemunte Specien afgeleeverd worden; want zo dit niet in alle getrouwheid nagekomen word, vervald men spoedig weder in abuizen of verzuimen, welke voorheen plaats gehad hebben.

Tot meerder en Sterker aandrang, dat de post van Wardijn, nootsaakelijk, en zeker, moet behouden worden! en hij ten strikste aan zijne instructie moet verbonden blijven, zo dienen de volgende Suppositien of veronderstellingen tot voorligting.

De Wardijn vind eens goed om uit de Stad te gaan, terwijl er op de munt gewerkt, en hij zijn werk verrichten moet; hij geeft de klep der busse aan de muntmeester, of Smidmeester, of aan beiden over, om in zijn abzentie de bussing te doen, van het opgeleeerde werk; of wel hij verzoekt de muntmeester, om zoveel buspenningen als tot dat verwerkte nodig zullende zijn, te bewaaren tot zijn retour, om ze als dan zelf te bussen; de muntmeester kwam in die tusschentijd eens in ongelegendheid, sprak de buspenningen in die verlegendheid aan, gebruikte ze, en nam zijn retraite! waar zoude dan de waare buspenningen te vinden zijn. De Wardijn zoude om zich te redden met eenige vertrouwde muntgezellen zo veel penningen moeten aanmunten,

als hij benoodigt oordeelde voor zijne muntbusse om die te Complecteren; deze munting zonder de muntmeester, of den Essayeur van deeze munt geschiedende, (en hij de alliacien niet te wel verstaande) zo zoude dit een vermindering in den alloy te weege brengen kunnen, en daar door ook den alloy der geheele muntbusse verarmen, of verslegten, en hier door den anders eerlijk maar ongelukkigen muntmeester met trouwloos gemunt te hebben, te onrecht beschuldigd worden.

Men zal mij toestaan dat de muntswaarneeming gaat over het teederste, en Sensibelste, dat onder de gemeenschappen, en Societeiten in de waereld, de meeste handel en beweeging geeft, dus diend zo veel mogelijk op alles regard geslaagen, en voorzieninge tot zekerheid der muntswaarneeming genoomen te worden; zo men nu al oordeelde dat de bovengestelde Suppositien te verre gezogt zijn, en voor onmogelijk zouden moeten worden gehouden, dat gebeuren konde, zo moeten tog soortgelijke abuizen, of onzekerheeden, in de muntswaarnemingen plaats gehad hebben, wanneer men komt te weeten, de klagten die van alom ingekomen zijn over den gouden Ducaat; onder anderen en het geene alles bevestigd! vind men in een memorie A° 1760 ter redres van abuizen bij de generaliteit ingekoomen, het volgende geextraheerde.

Den nederlandsche gouden Ducaat had in 't duitsche rijk zo slegte reputatie dat de koning van pruisen in 't articul negen van zijn Majesteits Muntsediet van den 9 Aug. 1751 zegt:

van de Ducâten zullen slegts die geenen gangbaar zijn deswelken volwigtig zijnde door de keisers, keurvorsten, en Stenden des roomschen rijks, geslaagen zijn; wij sluiten echter *de hollandsche* daar van uit, om dieswillen, dat zij in gehalten onzeker, in haar eigen vaderland nadat ze er van oudheid uitzien, maar een onvaste waarde hebben, te weenen heeft men er niet veel beeter van geoordeelt.

Daar en booven zijn van buitenlands ook bij mij aanvraagen gedaan of H.H. Mog. een verandering in den alloy en Cours van den gouden Ducaat beraamd of vastgesteld hadden. alles ten bewijzen, en ter overtuiging, dat het er zelfs met toezigt van de Wardijns slordig, en zeer ongereegeld, is toegegaan; zo men nu nog daar en booven, het ampt van den Wardijn mortificeeren

wilde, zo zoude men de munt van alle Controlle berooven, en de muntswerking geheel aan haar zelven overlaaten.

Daar nu het voornaamste, en nootzakelijkste, in aanmerking gebragt, het nut, en schadelijke, dat bij de verandering in het muntwezen legd opgeslooten, aangewezen, en (ik mij vlije) afgehandeld is; zo oordeele ik dat, het overige in deeze memorien voorkoomende, eerst in aanmerking koomen kan, wanneer ten principaale is geresolveerd, te weeten: of er eene of meerdere munten zullen bestaan, en waar geplaatst worden.

Het zal mij, (in den Avondstond van mijn Leeven, waarin niet meerder berekend ben, eene werkzaame post op mij te neemen,) eene bijzondere Satisfactie geeven, zo ik met deeze Ouvertures ter bereiking van zo een noodzakelijk-groot-en heilzaam-doelwit, (als in deeze) aan mijn vaderland eenig nut heb kunnen toe brengen.

Intussche het overlatende aan meerder ligt en ondervinding zo heb het genoegen mij te mogen noemen

U heilwenschende en dienstw. medeburger:

JOAN GEORGE HOLTZHEY.

den October 1798.

1.

1

1a.

2.

2.

3.

4.

3.

5.

4.

5.

6.

6.

1.

2.

1.

3.

2.

3.

4.

6.

4.

5.

6.

5.

7.

7.

8.

8.

9.

9.

10.

11.

10.

11.

12.

12.

1.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.